

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**Психолого-педагогічний факультет**  
**Кафедра початкової освіти**

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

\_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище, ініціали)  
«\_\_» \_\_\_\_\_ 2023 р.

Реєстраційний № \_\_\_\_\_  
«\_\_» \_\_\_\_\_ 2023 р.

**РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРШОКЛАСНИКІВ**  
**НА УРОКАХ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ**  
**ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ МЕТОДІВ РОБОТИ**

Кваліфікаційна робота студентки групи  
ЗПОМ-22  
ступеня вищої освіти магістр  
спеціальності 013 Початкова освіта  
**Самсоної Валентини Анатоліївни**

Керівник  
кандидат педагогічних наук, доцент  
**Кравцова І. А.**

Оцінка:  
Національна шкала \_\_\_\_\_  
Шкала ECTS \_\_\_\_\_ Кількість балів \_\_\_\_\_  
Голова ЕК \_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК \_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище, ініціали)

\_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище, ініціали)

\_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище, ініціали)

\_\_\_\_\_  
(підпис) (прізвище, ініціали)

**Кривий Ріг – 2023**

**ЗАПЕВНЕННЯ**

Я, Самсонова Валентина Анатоліївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав(ла) і не одержував(ла) недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений(а). Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

  
(підпис)

## ЗМІСТ

<b>Вступ</b> .....	4
<b>РОЗДІЛ I. ЧИТАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ</b> .....	12
1.1.Зміст і структура поняття «читацька діяльність» .....	12
1.2.Використання ігрових методів на уроках навчання грамоти для розвитку читацької діяльності.....	24
1.3. Особливості організації уроків навчання грамоти .....	34
Висновки до розділу I .....	41
<b>РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ МЕТОДІВ РОБОТИ</b> .....	43
2.1.Аналіз чинних програм і підручника «Буквар» .....	43
2.2.Вивчення передового педагогічного досвіду .....	56
2.3.Дослідно-експериментальна програма з розвитку читацької діяльності першокласників на уроках навчання грамоти засобами ігрових методів роботи .....	60
2.4.Результати дослідно-експериментальної перевірки .....	65
Висновки до розділу II .....	69
<b>ВИСНОВКИ</b> .....	70
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ</b> .....	72
<b>ДОДАТКИ</b> .....	81

## ВСТУП

Реалізація компетентнісного підходу в процесі навчання читати молодших школярів зумовлює необхідність з'ясування сутності читацької компетентності, її структури, складових, визначення ролі й місця у системі інших компетентностей. В історії розвитку людства читання завжди відіграло важливу роль. Сьогодні читання пронизує усі сфери нашої життєдіяльності. Воно покладене в основу освітньої, пізнавальної, інформаційної, професійної діяльності людини. Розвиток сучасних технологій потребує набагато вищого рівня сформованості вміння читати, ніж раніше. Стрімке зростання обсягу інформації, яку необхідно засвоїти для успішної подальшої життєдіяльності, потребує збільшення темпу читання, швидкості і якості розуміння прочитаного й прийняття рішення. З огляду на це, читання стає основою освіти і самоосвіти, провідною навичкою самоосвіти людини упродовж життя [17, с. 48].

Читання – є важливим засобом отримання інформації, засвоєння знань, набуття дитиною життєвого, емоційного досвіду. Завдяки йому відбувається розвиток особистості. Тому формування читацької компетентності є одним із важливих завдань сучасної початкової школи. Період навчання грамоти в першому класі є важливим етапом в опануванні навички читання. Адже це той час, коли дитина має оволодіти продуктивними способами читання, навчитися читати достатньо швидко, правильно, свідомо. Якщо це завдання не буде реалізованим у першому класі, подальший процес набуття читацької компетентності та навчання в цілому буде надзвичайно повільним і малоуспішним. Опанування навички читання є важливою складовою формування читацької компетентності, оскільки достатній рівень оволодіння учнями технікою читання в першому класі створює сприятливі передумови для виникнення інтересу до самостійної читацької діяльності [62, с. 68].

Велику роль в формуванні людини відіграє читацька діяльність. Читання супроводжує людину все його життя. Проблемою сьогодення є те, що підростаюче покоління втратили бажання та інтерес до читацької діяльності. Подолати дану проблему необхідно і можливо. З раннього дитинства батьки повинні читати малятам казки, починаючи з першого класу діти навчаються читати самі. Наша головна мета, як педагога, зацікавити дитину та пробудити інтерес до читання.

У кожній родині батьки мріють, щоб їхні діти були успішними: у навчанні, спілкуванні серед однолітків, перемагали у конкурсах, олімпіадах, змаганнях. Така успішність багато в чому залежить від того, що, і скільки читає дитина. Загальновідомо, що у дітей, які багато читають, краще розвинені мовлення, інтелект, логічне, творче мислення, вони володіють здатністю розв'язувати нестандартні задачі, краще розуміють інших. Отже, дитяче читання можна по праву називати інтелектуальним ресурсом країни, важливим потенціалом ерудованої нації [44, с. 16].

Сьогодні відбуваються реформи в сфері освіти, освітньої діяльності та вихованні школярів. В умовах Нової української школи вчителі повинні використовувати новітні технології, методи у педагогічній діяльності, бути креативним, комунікативним, сприятливим до стрімких змін у суспільстві, бути готовим до нестандартних ситуацій, здатним до саморозвитку, мотивувати здобувачів освіти до знань і прагнення навчатися новому.

Навчання грамоти – це той період, який займає важливе місце у першокласників. На мою думку саме на цьому етапі формуються початкові навички читання, відбувається адаптація дитини в освітньому середовищі, формуються загально-навчальні уміння і навички, які складають основу уміння вчитися. Саме на цьому рівні першачки оволодівають базовими навичками читання і письма. В Державному стандарті початкової освіти зазначається, що даний період має відбуватися в ігровій формі.

Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з

ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці [37, с. 10].

Так, серед багатьох сучасних проблем загальноосвітньої школи найважливішою є проблема підготовки громадян нашої держави з високим рівнем знань, на базі яких формується їх свідомість і загальна культура. У Державному стандарті початкової загальної освіти сформовані нові стратегічні цілі й тенденції оновлення змісту навчання і виховання підростаючого покоління. Головною метою визначено створення умов для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України, формування покоління, здатного навчатися, створювати і розвивати цінності [21].

Навчання у першому класі має відбуватися з урахуванням вікових особливостей і перспектив шестирічних дітей. У його змісті, методах і формах закладено ідеї сприяння всебічному розвитку школярів, забезпечення повноцінного переходу до провідної навчальної діяльності та формування особистості в перехідний період [38, с. 16].

**Актуальність кваліфікаційної роботи** - сприяти залученню першокласників до читацької діяльності на уроках навчання грамоти як одного з пріоритетних завдань початкової школи. Читання – важлива компетентність для кожної людини. Це важливий інструмент для здобуття інформації. Проте перші кроки оволодіння грамотою дуже нелегкі. Учні мають активізувати і синхронізувати кілька психічних процесів. Вони мають тримати у пам'яті образ букви, спів ставити її із відповідним звуком, сприймати і вимовляти злиття букв (склад) як артикуляційне ціле, тримати у полі зору уваги усі склади слова, синтезувати і сприйняти їх як лексему, тобто зрозуміле слово, виділяти із усного та писемного мовленнєвого потоку речення. Ці уміння засвоюються поступово у процесі значного психічного напруження. Учні, які лише починають учитися читати, швидко стомлюються, адже, щоб згодом сформувати навичку читання необхідно багато вправлятися у читанні складів, слів речень, текстів, зосереджуватися

як на технічній, так і змістовій стороні. Саме ігрові методи на уроках навчання грамоти покликані полегшити процес навчання, зменшити втому, активізувати увагу, пам'ять, емоції. Виробити в учнів уміння самостійно поповнювати свої знання можливо лише тоді, коли вчитель навчить кожного з них читати свідомо, швидко, правильно. Повноцінна навичка читання є основою успішної реалізації усіх змістових ліній Державного стандарту, важливим засобом розвитку і саморозвитку особистості учня. Навичка має універсальний характер, оскільки без неї неможливими є навчання і розвиток взагалі [38, с. 125].

Дослідники, які предметно займаються питаннями читання з екрану, дійшли висновків, що така техніка читання, сприймання має свої особливості, порівняно з традиційним. З-поміж трансформаційних процесів у читанні, які мають негативні тенденції, такі: збільшення питомої ваги контактів школярів з мультимедійними засобами вплинуло на особливості сприймання текстової та візуальної інформації; посилило роль відеоряду в осмисленні явищ і подій; діти утруднюються в читанні, розумінні тексту, позатекстової інформації на паперових носіях, яке вимагає уваги і зосередження; у значної кількості учнів ми спостерігаємо тенденцію до поверхового, фрагментарного сприймання змісту, небажання читати значні за обсягом твори, значні труднощі, коли необхідно зосередитися, відтворити зв'язний текст і т. ін. Таку ситуацію можна пояснити взаємодією дитини із значними потоками різномірної інформації, навантаженням на її емоційно-чуттєву сферу; тривале перебування перед телевізором, у Мережі, заняття комп'ютерними іграми, які супроводжуються ущільненим яскравим, емоціогенним візуальним рядом, розмаїттям фарб, стрімкою зміною кадрів, картинок, звуків — все це становить певні труднощі для дитячого сприймання, залишаючи в пам'яті уривчасті образи. Таке поверхневе сприймання хаотичного потоку інформації, що не має структурно-змістового логічного зв'язку; зміна кола читання у бік розважальної літератури, переважання у читанні періодичних видань над книжками; відсутність у

багатьох дітей домашньої бібліотеки, епізодичне (кілька разів на рік) користування дитячими бібліотеками; зниження концентрації уваги під час читання текстів з лінійною структурою; істотне скорочення обсягу тексту, який сприймається за одиницю часу; більш пізнє, порівняно з попередніми роками, оволодіння багатьма учнями мовленням, збіднення словникового запасу; нарощення від'ємних показників у зв'язному мовленні учнів; негативний вплив на культуру мовлення (сленговий, згрубілий характер спілкування); невтішні прогнози вчених щодо розвитку образного мислення учнів, творчої уяви [41, с. 32].

В сучасному світі читання з екрану, прослуховування аудіо книжок переважає над читанням друкованих видань, саме це негативно впливає на якість читання, де учні не сприймають належним чином художні та інформаційні тексти. Дана проблема вимагає від науковців переглянути функції та завдання читацької діяльності в інформаційному суспільстві, впровадження нових педагогічних технологій для розуміння прочитаного, розвитку позитивної мотивації до читання та більшої зацікавленості у формуванні ціннісного ставлення учнів до читання.

Урок має створювати умови для всебічного розвитку учнів шляхом виконання ними різноманітної практичної діяльності, яка відповідає їхнім віковим особливостям. Такий урок сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей, особистісних якостей школярів, що дає можливість ефективно діяти в різних життєвих ситуаціях. Головною метою такого уроку є формування дитячої особистості, розкриття і розвиток її природних здібностей. Завдання таких уроків - не тільки засвоєння знань, а й усвідомлення і засвоєння способів навчальної діяльності [15, с. 1].

Сучасний урок проводиться не для учнів, як прийнято вважати, а разом з учнями. Співпраця вчителя і учня спрямована на особистість дитини. На сучасних уроках учні вчаться працювати разом, вчаться здобувати знання, а не отримувати готові, де учні не бояться висловлювати власну думку і доводити її.



Основними ознаками сучасного уроку навчання грамоти О.Вашуленко [15, с. 2] акцентує на:

- спрямованість на особистість учня (головна мета уроку – розвиток особистості учня у процесі навчання, набуття ним не тільки пізнавального, але й соціального досвіду, формування ключових і предметних компетентностей, виховання моральних якостей дитячої особистості);
- мотивація навчально-пізнавальної діяльності;
- співпраця, співтворчість учителя й учнів;
- взаєморозуміння і взаємоповага у процесі спілкування і навчально-пізнавальної діяльності;
- виховання і навчання кожного учня з урахуванням його інтересів, потреб, нахилів, здібностей;
- активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- використання педагогом сучасних педагогічних технологій;
- урахування впливу предметного та інформаційного середовищ;
- оптимізація організаційних форм роботи на уроці;
- диференційований підхід;
- рефлексія;
- системний підхід до моделювання уроку, який забезпечує варіативність і гнучкість його структури.

Навичка читання - це та основа для молодшого школяра, яка дозволить оволодіти знаннями з інших предметів, яка впливає на формування інтелектуального потенціалу особистості. Оволодіти способами роботи над дитячою і навчальною книжкою з використанням засобів ігрових методів роботи у першому класі.

**Мета кваліфікаційної роботи** – теоретично обґрунтувати використання ігрових методів роботи на уроках навчання грамоти як засобу розвитку першокласників до читацької діяльності.

**Завдання кваліфікаційної роботи:**

- 1) вивчити і проаналізувати психолого-педагогічну й методичну літературу з обраної теми;
- 2) обґрунтувати зміст і поняття «читацька діяльність» у початковій школі;
- 3) вивчити особливості організації уроків навчання грамоти з даної теми;
- 4) проаналізувати чинну програму і підручник «Буквар»;
- 5) вивчити передовий педагогічний досвід вчителів-практиків;
- 6) створити експериментальну програму для дослідно-експериментальної перевірки дієвості ігрових методів роботи на уроках навчання грамоти з розвитку читацької діяльності першокласників та експериментально перевірити її дієвість.

**Об'єктом кваліфікаційної роботи** є читацька діяльність першокласників на уроках навчання грамоти.

**Предметом кваліфікаційної роботи** - ігрові методи роботи на уроках навчання грамоти.

**Гіпотеза дослідження** полягає у тому, що за умови впровадження системного використання засобів ігрових методів роботи буде сприяти розвитку читацької діяльності першокласників на уроках навчання грамоти.

**Методи кваліфікаційної роботи.** Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань дослідження використано такі методи: теоретичні (вивчення нормативних документів, аналіз наукових джерел, синтез, порівняння, систематизація теоретичного та практичного матеріалу, узагальнення психолого-педагогічної і методичної літератури, абстрагування); емпіричні (узагальнення наявного педагогічного досвіду, спостереження); педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний).

**Практичне значення одержаних результатів.** Отримані та узагальнені матеріали кваліфікаційної роботи можуть бути використані студентами-практикантами під час проходження педагогічної практики, вчителями початкових класів на уроках мовно-літературної освітньої галузі

для формування навичок читання першокласників засобами ігрових методів роботи.

**Апробація результатів дослідження здійснювалася у формі:**

1) участі в роботі II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Освіта XXI століття: аксіологічний вимір» у формі публікації у збірнику Нікопольського фахового педагогічного коледжу: Самсонова В.А. Читацька діяльність першокласників на уроках навчання грамоти засобами ігрових методів роботи //В.А.Самсонова, І.А.Кравцова//Освіта XXI століття: аксіологічний вимір: збірник матеріалів II Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Нікополь. 2023. 342 с.

2) публікації у збірнику Криворізького державного педагогічного університету: Самсонова В.А. Розвиток читацької діяльності першокласників на уроках навчання грамоти //В.А.Самсонова, І.А.Кравцова//Актуальні питання теорії і практики початкового навчання: збірник наукових праць студентів, Кривий Ріг. 2023. Вип.16. 136 с. URL: <https://kdpu.edu.ua/pochatkovoi-osvity/naukova-robota/naukova-robota-studentiv/23631-zbirnyk-naukovykh-prats-studentiv-2.html>

**Структура кваліфікаційної роботи.** Робота складається зі вступу, двох розділів, висновку, списку використаної літератури, додатків. Загальний обсяг роботи склав 109 сторінок.

## РОЗДІЛ І

### ЧИТАЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕРШОКЛАСНИКІВ НА УРОКАХ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

#### 1.1. Зміст і структура поняття «читацька діяльність»

Читання – один з важливих видів мовленнєвої діяльності особистості. Це складний інтегративний когнітивний процес, що об'єднує в єдину структуру пізнавальні функції, які складають основу діяльності під час читання. Це різні властивості уваги, смислове сприймання, вербально-логічне мислення, мовлення, зорова пам'ять, зоровий контроль і корекція, довільна організація і регулювання діяльності, координація та регуляція артикуляційних рухів та ін. [41, с. 5].

Предметом читання є книга, писемне мовлення у вигляді тексту. Засобами досягнення мети – навичка читання (технічний аспект процесу читання), система умінь, необхідних для повноцінного сприймання й осмислення прочитаного. Процес читацької діяльності – це прийоми, якими користується читач для сприймання, усвідомлення і розуміння тексту, здатності до рефлексії на основі прочитаного. Читання – це не тільки вид діяльності особистості, а й складний психологічний процес, який характеризується двома взаємопов'язаними сторонами: технічною (рух очей і мовленнєва діяльність) і мислительною (сприймання і розуміння прочитаного, тобто взаємодія почуттів і думок читача) [17, с. 2].

Читацька діяльність організовується таким чином, щоб досягти свідомого читання, цілісного сприймання і розуміння тексту [56, с. 42].

Читацька діяльність – це активний, цілеспрямований, опосередкований мовною системою, літературознавчими знаннями і обумовлений поставленими навчальними завданнями процес сприймання, осмислення, інтерпретації і оцінки прочитаної текстової інформації [42, с. 5].

Читацька діяльність - це сам процес читання, його практична реалізація. Це вже активна взаємодія з текстом, його сприймання та інтерпретація. Читацька діяльність включає в себе:

- вміння швидко знаходити необхідну інформацію в тексті;
- вміння читати з розумінням та зі сприйняттям інформації;
- вміння аналізувати та оцінювати прочитане.

Читацька діяльність - це процес взаємодії читача з текстом, спрямований на розуміння його змісту, глибоке осмислення і застосування в практичній діяльності [77, с. 217].

Науковці, трактуючи суть поняття «читацька діяльність», її компонентної структури зробили висновок, що попри їх розмаїтість, у них виділяються спільні чинники. Більшість вітчизняних і зарубіжних учених сутність поняття розглядають як складне багатоконпонентне утворення з позицій діяльнісного й особистісно-зорієнтованого підходів; ефективна взаємодія читача з текстом, повноцінне усвідомлення літературних творів, діалогова взаємодія з текстом, тощо. У структурі аналізованої дефініції дослідники виділяють когнітивний, комунікативний, операційний, діяльнісний компоненти. У контексті роботи важливо було проаналізувати також зміст і структуру власне читацької діяльності, у процесі якої здійснюється формування означеного поняття. У психолого-педагогічних дослідженнях загальне уявлення про структуру читацької діяльності склалось на основі фундаментальних робіт О.Леонтьєва, у яких обґрунтовано найважливіші характеристики людської діяльності [42, с. 4].

Читацька діяльність, як сказано в навчально-методичному посібнику «Літературна освіта молодших школярів» "знаходить своє об'єктивне вираження до книжки взагалі і в умінні думати над книжкою під час вибору, під час читання першої фрази і першого слова, це творче осмислення прочитаного після того, коли книжка закрита". У початковій школі вчитель керує читацькою діяльністю учнів, в тому числі і самостійним

дитячим читанням і саме від нього безпосередньо залежить формування у молодших школярів основ читацької самостійності [32, с. 25].

Читацька самостійність - це здатність особистості самостійно вибирати та читати тексти, розуміти їх зміст, аналізувати та оцінювати прочитане без постійної підтримки вчителя чи інших дорослих.

Тип правильної читацької діяльності – це сформована у читача здатність до цілеспрямованого осмислення і усвідомлення книжки до читання, в процесі читання і після прочитання; до свідомого вибору книжки для читання відповідно до своїх можливостей та інтересів [65, с. 264].

Читацька діяльність першокласника має свою специфіку, яку слід враховувати в навчальному процесі. Взаємодія з книжкою в цей період має прикладний, наївно-ігровий характер. Дитина 6–7 років вільна від мотивів безпосередньої корисності читання. Тому особливу увагу в цей період необхідно звертати на значущість читання і книги. Головне не так розмовляти про користь, як залучати дитину до цікавої діяльності, під час якої вона на практиці буде поступово усвідомлювати, що книга допомагає вчитися, грати, пізнавати нове, отримувати задоволення від співпереживання, спілкування з друзями. Підтримувати й розвивати потяг до книги як об'єкта інтересу спочатку ситуативно-прикладного, а потім пізнавального характеру дозволяє наявність книжок у класі, звернення до них щоразу, коли вони можуть показати, роз'яснити, допомогти уявити щось (предмет або явище), чого немає поряд. Звернення до дитячої книжки на уроці навчання грамоти (наприклад, коли вчитель демонструє ілюстрації з книжок, де подані об'єкти, про які він розповідає, а першокласники про них читають) формує увагу до цього об'єкта, спонукає до уточнення уявлень, збагачує деталями, розширює їхній діапазон, збуджує емоційно-чуттєве сприйняття, активізує розумову діяльність. Картинка в книзі, особливо якщо це професійно виконана ілюстрація, збуджує, підтримує і розвиває відтворювальну уяву, яка є творчим, розумовим, пізнавальним процесом, невід'ємною частиною повноцінного сприйняття й освоєння твору [27, с.4].

На думку В. Мартиненко читацька діяльність як вид мовленнєвої діяльності містить основні взаємопов'язані структурні етапи [42, с. 5]. Перший етап характеризується складною взаємодією потреб, мотивів і мети читання, які є рушійною силою цього процесу.

На другому (аналітико-синтетичному) – на основі сукупності знань (текстологічних, знань про жанрові особливості тексту, аналізу його структури), відбувається первинне сприймання змісту, визначаються стратегії читання, необхідні для здійснення комунікації з текстом.

Третій, вищий - виконавський етап читацької діяльності - це поглиблене розуміння змісту, його інтерпретація. Четвертий - рефлексивний - оцінка, власне ставлення до прочитаного, висловлені у вербальній і невербальній формі.

У методичному посібнику, авторами якого є О. Джежелей, А.Ємець, О. Коваленко зазначається, що сучасні освітні стандарти вимагають посилення уваги до формування самостійного читання школярів. Автори говорять, що учні при переході до середньої школи повинні володіти універсальними навчальними вміннями, які дозволять їм без напруження самостійно працювати із книгою, навчальним текстом. В основі цих умінь лежить читацька діяльність, що поєднує навичку читання й уміння працювати з будь-якими видами текстового матеріалу. У зв'язку з цим надзвичайно актуальним є формування кваліфікованого читача, яке має розпочинатися з першого дня перебування дитини в школі [27, с. 2].

Відомо, що читання - настільки складний процес, що суть його неможливо визначити однозначно. Існує безліч різновидів діяльності, які є складовими аспектами читання. Наприклад, читання невідомого твору пов'язано з перечитуванням добре відомого "для себе" тексту, читанням тексту вголос "для когось", переглядом тексту з метою пошуку певної інформації, читанням для виконання навчального завдання, ін. [73, с. 148].

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що психологічні аспекти процесу навчання читати та читацькій діяльності

завжди привертала увагу науковців: Н. Чепелевої, Г. Костюк, Ю. Лотман, С.Максименко, В. Моляко та ін.. Педагогічними аспектами проблеми навчання читання присвячені роботи українських науковців: О. Савченко, І.Гудзик, В. Мартиненко, Л. Ткаченко, Н. Скрипченко, ін.. Різні проблеми читання стали предметом досліджень таких українських учених, як Я.Андрєєва, Г. Підлужна, Л. Романовська, Р. Кириченко, Т. Яценко.

Українська вчена Н. Чепелева стверджує, що ефективність читацької діяльності залежить від взаємодії трьох основних блоків якостей компетентності: когнітивного, комунікативного та операціонального. На її думку, формування читацької компетентності передбачає спеціальну організацію процесу взаємодії людини з текстом, яка повинна бути спрямована на розвиток основних прийомів читацької діяльності [52, с. 148].

Відомий український психолог Г. Костюк зазначає розуміння тексту як опосередкований аналітичний процес синтезу, який передбачає виділення основних елементів матеріалу і їх поєднання в єдине ціле. Розуміння тексту залежить від особистого досвіду, навичок читання, пам'яті, емоційного стану читача. Також науковець наголошує, що навіть повністю відтворений текст не свідчить про розуміння. Водночас розуміння учнями навчального тексту також є одним із показників якості їх засвоєння. Якщо учень розуміє прочитане він знаходитиме в образах важливі символи та зв'язки, розрізнятиме несуттєве та випадкове, порівнюватиме новий зміст із раніше вивченим, висловлюватиме оціночні судження тощо [56, с. 64].

Т. Яценко розглядає читацьку діяльність як процес взаємодії читача з текстом, спрямованого на розуміння, осмислення та оцінювання його змісту [81, с. 195].

В. Мартиненко зазначає, що у методичній літературі міцно утверджується термін «навичка читання», «повноцінна навичка читання», сутність якого у контексті загально-навчального, універсального, базового уміння трактується у більшості робіт «як автоматизоване уміння з озвучення друкованого тексту, що передбачає усвідомлення ідеї твору, що



сприймається, і вироблення власного ставлення до прочитаного», «як спосіб здобуття інформації, тому оволодіння нею у початковій школі є важливою умовою успішного навчання в школі з різних предметів» [41, с. 8].

У посібнику для вчителя методики формування і розвитку навички читання в початкових класах, О. Савченко наголошує, що повноцінна навичка читання є основою успішної реалізації всіх змістових ліній програми з літературного читання, важливим засобом розвитку і саморозвитку особистості учня. Ця навичка має універсальний характер, оскільки без неї неможливими є навчання і розвиток взагалі, соціалізація людини в інформаційному суспільстві [56, с. 41].

Читацька компетентність молодшого школяра - комплексна характеристика особистості, яка вбирає в себе результати попереднього психічного розвитку, володіє достатньо сформованою навичкою читання, читацькими вміннями та навичками; має здатність до читацької самостійності, самооцінки, самоконтролю, творчого розв'язання літературних завдань; сформованість інтелектуальних операцій для повноцінного сприймання й осмислення твору, творчих літературних здібностей. Характеризується: ціннісним ставленням до читання й знання, отримуваного через читання літератури, доступної за змістом і формою (навіщо читати?), наявністю читацького кругозору й літературознавчих уявлень; знанням кола читання в його жанрово-тематичному різноманітті (що читати? про що читати?); вмінням виконувати необхідні читацькі дії під час роботи з книгою й твором з метою формування й розвитку потреби в читанні; наявністю продуктивних способів читання, якісної навички читання (як читати?) [61, с. 11].

Читацька компетентність молодшого школяра – це володіння комплексом читацьких знань, умінь і навичок, ціннісних ставлень учнів, які дають змогу учневі свідомо здійснювати пошук книжок, відбір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань і виявляються у процесі сформованості повноцінної навички читання, розуміння текстів різних

жанрів, обізнаності з колом читання (доступного дітям цього віку), сформованості особистісних ціннісних суджень щодо прочитаного [7, с. 6].

Читацька грамотність - розуміння, використання, оцінювання, осмислення писемних текстів і вияв зацікавленості ними з метою досягнення певних цілей, розширення своїх знань і розвитку читацького потенціалу задля готовності до активної участі в житті суспільства. Компетентний читач - особа, яка вдається до когнітивних читацьких процесів, навичок і стратегій із метою знайти інформацію й досягти її розуміння, а також критично оцінити актуальність і достовірність цієї інформації [61, с. 13].

Читацька компетентність - це набір навичок, знань і стратегій, які дозволяють особі ефективно взаємодіяти з письмовими текстами. Ця компетентність включає в себе здатність розуміти текст, відокремлювати головне від другорядного, аналізувати інформацію, робити висновки та створювати власні інтерпретації текстів.

Читацька компетентність - це загальна здатність розуміти, аналізувати та оцінювати тексти, читацька діяльність - це конкретні дії, пов'язані з читанням, а читацька самостійність - це здатність робити це самостійно, без зовнішньої допомоги.

Читацька компетентність - здатність особи широко розуміти текст як частину повсякденного життя й навчальної діяльності, шукати нову інформацію, відтворювати та використовувати її, інтерпретувати зміст і формулювати умовиводи, осмислювати й оцінювати зміст і форму тексту тощо [61, с. 13].

Відомі науковці Л. Виготський, Д. Ельконін, І. Гудзик, О. Савченко та інші розглядали читацьку діяльність як процес, де техніка читання і розуміння прочитаного взаємопов'язані між собою, висували положення про діалектичність читацької діяльності, про те, що якість читання залежить від вікових особливостей читача та його рівня навичок. Як тільки дитина починає читати, у неї формується технічна сторона навички, але без розуміння прочитаного належним чином не розвивається зв'язне мовлення

учня. Л.Виготський вважав, що «Чисто механічна здатність читати, швидше затримує, ніж рухає вперед культурний розвиток дитини» [41, с. 5].

У статті «Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект» О. Вашуленко подала у вигляді схеми (рис. 1.1) читання, як процес сприймання словесного твору:



*Рис. 1.1. Читання, як процес сприймання словесного твору*

О. Савченко розглядає вміння виразно читати як комплексне інтелектуально емоційне утворення, яке охоплює низку інших умінь. Оволодіння ним є складним процесом. Спеціальні дослідження дозволяють зробити висновок про те, що діти читають монотонно, їм важко визначити логічний наголос, передати емоційне ставлення до прочитаного. Вказівки вчителів «Читай виразно!», «Читай правильно і красиво!» «Читай, як я прочитала!» малоефективні. Методичними умовами формування у молодших школярів виразного читання О. Савченко вважає [56, с. 51-52]:

- розвиток чіткої, правильної вимови усіх звуків, володіння диханням, голосом, дикцією;
- засвоєння норм літературної вимови;
- оволодіння прийомами інтонування (тон, темп, паузи, логічні наголоси);
- розвиток уяви, емоційності читання;
- сформованість в учнів усіх складових навички читання;

- розуміння смислу прочитаного, мотивів і почуттів дійових осіб.

У процесі літературної освіти:

- відбувається становлення дитини-читача, здатної до самостійної читацької, творчої діяльності;
- здійснюється її мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток;
- формуються морально-естетичні уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується потреба в систематичному читанні.

Для досягнення мети виконуються такі завдання [17, с. 48]:

- формування в учнів повноцінної навички читання як базової у системі початкового навчання;
- ознайомлення учнів з дитячою літературою в авторській, жанровій, тематичній різноманітності;
- формування у дітей соціальних, морально-етичних цінностей через художні образи літературних творів;
- формування у школярів умінь сприймати, розуміти, аналізувати літературні та навчальні тексти різних видів;
- з використанням елементарних літературознавчих понять;
- розвиток мовлення учнів;
- формування вмінь створювати власні висловлювання за змістом прочитаного(прослуханого);
- розвиток творчої літературної діяльності школярів;
- формування у школярів прийомів самостійної роботи з різними типами і видами дитячих книжок;
- формування вмінь здійснювати пошук, відбирання інформації для розв'язання навчально-пізнавальних завдань;
- виховання потреби в систематичному читанні як засобі пізнання світу, самопізнання, загальнокультурного розвитку.

В. Мартиненко вважає, що читацька діяльність має сутнісні характеристики на кожному періоді навчання у початковій школі, які зумовлені такими чинниками: індивідуально-психологічними особливостями

учнів, читацьким досвідом, запасом знань, розвитком мовлення, пізнавальної сфери, мислительних процесів, сприймання літературних творів у молодшому шкільному віці.

У змісті читацької діяльності молодших школярів відзначаються переважно головні та пов'язані між собою складники як: мотиваційні, когнітивні, операційно-діяльнісні, рефлексивні, які реалізуються у змістових лініях навчальної програми для початкових класів шкіл з українською мовою навчання [42, с. 5].

О. Вашуленко у статті «Зміст і структура читацької компетентності молодшого школяра» зазначила такі компоненти читацької діяльності [13, с.3-4]:

- когнітивний компонент читацької діяльності передбачає, що читання текстів розглядається як пізнавальна діяльність учня, що охоплює смислове сприймання, мислительну обробку й інтерпретацію прочитаного, володіння елементарними теоретико-літературними знаннями, розширення кола читання, формування свідомої мотивації до читання;
- до комунікативного компонента читацької діяльності молодших школярів можна віднести мовленнєвий розвиток, який визначається зв'язністю, змістовністю та образністю мовлення, влучністю та доречністю використання мовних засобів у створенні художнього образу, вживання тропів та інтонаційних засобів виразності з метою передачі власних думок, почуттів; сформованість умінь, необхідних для повноцінного спілкування з художнім твором, здатність вести бесіду про прочитане, створювати власні висловлювання за змістом прочитаного (прослуханого), робити висновки, формулювати власну думку щодо прочитаного; відповідати на запитання за змістом прочитаного, уміти обґрунтовувати свою відповідь;
- до складу ціннісного компонента читацької діяльності слід віднести розуміння соціальних, морально-етичних цінностей, відображених у літературі; сформованість системи моральних і етичних цінностей учня (ставлення, ціннісні орієнтації, переживання); уміння визначати і

обґрунтовувати своє ставлення до цих цінностей, відстоювати власні моральні позиції;

- діяльнісний компонент читацької діяльності молодших школярів охоплює: удосконалення навички читання, системи читацьких умінь; активне застосування теоретико-літературних знань; аналіз твору; уміння фантазувати, уявляти, нестандартно мислити, вступати в діалог «автор - читач», самостійно і продуктивно працювати з книжкою, різними джерелами друкованої продукції, орієнтуватися у світі книжок для знаходження необхідної інформації і задоволення власних пізнавальних потреб; активне спілкування;

- до складу особистісно-творчого компонента читацької діяльності можна віднести розвиненість мотивації до літературно-творчої діяльності, художніх здібностей, естетичного чуття, творчої уяви; здатність до творчої діяльності; рівень читацької культури.

Важливим завданням читання в 1 класі є пробудження у школярів інтересу до дитячої книжки, формування початкових умінь самостійно працювати з нею. Уроки читання є основною формою підготовки молодших школярів до самостійної читацької діяльності. Самостійна читацька діяльність молодших школярів спрямована на здійснення свідомого вибору книжки, читання її, міркування над прочитаним, формулювання відповідних висновків з огляду на прочитане. Така діяльність є результатом системи знань, умінь і способів діяльності, здобутих у процесі навчання на уроках роботи з дитячою книжкою. Метою уроків роботи з дитячою книжкою є: ознайомлення учнів із широким та доступним колом дитячого читання; формування в них інтересу до читацької діяльності, спеціальних умінь самостійно і продуктивно працювати з дитячою книжкою, орієнтуватися у світі книжок і вибирати їх для задоволення своїх пізнавальних потреб чи літературних уподобань, інтересів; накопичення досвіду спілкування з дорослими та ровесниками на основі прочитаного, ознайомлення з різними формами проведення цікавого й змістовного дозвілля з книжкою [15, с. 5].

Сучасні діти сприймають букви, цифри, схеми, малюнки через певний технологічний пристрій – програму, яка забезпечена засобом виведення - екраном. Цей екран і замінює сучасній дитині собою багато інших предметів, зокрема – книгу. Саме цим зумовлена зміна дієслова «читати», яке сьогодні рідко є читанням-зануренням у текст, а характеризується науковцями як скролінг- і скріммінг-читання. Цифрова епоха не знищила читання дітей, але сьогодні вони читають зовсім по-іншому, ніж попередні покоління дітей, і читання для них має зовсім інший смисл, ніж у попередні епохи. Читання з екрану настільки відрізняється від читання з листа, що ці два види читання можна назвати принципово різними техніками [22, с. 1].

Процес навчання передбачає, що читацька діяльність з перших кроків має виконуватися кваліфіковано в повному обсязі. Тільки тоді становлення й формування читача відбуватиметься ефективно. Якщо дитина оволоділа механізмом і сам процес читання не викликає в неї негативних реакцій (технічно вона досягає норми, що дозволяє їй читати книги самостійно), то навіть ці успіхи не гарантують, що вона прагнутиме читати книжки сама й системно. Дитина, яка навчилася читати, ще не стає читачем. Найтипівіший варіант для сучасної школи: діти вміють читати, але вони читають книжки рідко або час від часу. Одна з причин – відсутність системної багатовекторної підготовки, що забезпечує дитині можливість стати повноцінним читачем. Проблема становлення учня-читача з першого дня перебування дитини в школі розв'язується за допомогою методичної системи «читач-початківець» [27, с.2].

В. Мартиненко зазначила, що читацька діяльність – це процес від первинного сприймання тексту до творчої взаємодії зі змістом прочитаного. Отже, становлення навички читання молодших школярів – складний і тривалий у часі процес, який характеризується закономірними етапами розвитку, різними за психологічним змістом. У процесі читання технічна і смислова сторони знаходяться у нерозривному зв'язку. Читання і розуміння

текстів різних видів учнями початкових класів має індивідуальні відмінності, які обумовлені особливостями сприймання у цей віковий період. Під час навчання в початковій школі діти опановують двома видами читання – вголос і мовчки. Між ними існують значні відмінності на психофізіологічному та на педагогічному рівнях. Вони мають різне цільове спрямування [41, с. 15-19].

## **1.2. Використання ігрових методів роботи на уроках навчання грамоти для розвитку читацької діяльності**

Гра – це одна з найцікавіших видів діяльності, провідна діяльність дітей та метод їх навчання та виховання. У початковій школі гра дозволяє легко привернути увагу і надовго зберегти інтерес учнів до важливого і складного матеріалу, на якому дитині важко зосередити увагу. Навчальні ігри, окрім вивчення навчального матеріалу, які покликані формувати навички та вміння, також сприяють емоційному сприйняттю змісту освіти.

Гру як метод навчання, передавання досвіду старших поколінь молодшим люди використовували дуже давно. Широке застосування гра знаходить у народній педагогіці, у дошкільних і позашкільних заходах. У сучасній школі, що акцентує увагу на активізації й інтенсифікації навчального процесу, ігрова діяльність використовується як: самостійні технології для опанування поняття, теми й навіть розділу навчального предмета; елементи (іноді досить істотні) більшої технології; урок (заняття) або його частина (введення, пояснення, закріплення, вправи, контроль); технології позакласної роботи. На відміну від ігор узагалі, педагогічна гра має важливу ознаку — чітко поставлена мета навчання й відповідно до неї педагогічний результат, що можуть бути обґрунтовані, визначені в очевидному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю. Ігрова форма занять створюється на уроках за допомогою



ігрових прийомів і ситуацій, що є засобом спонукання, стимулювання учнів до навчальної діяльності [20, с. 138].

Гра – це метод навчання, в процесі якої дає учням знання, вдосконалює уміння і навички, що в майбутньому будуть застосовані в житті.

Діяльнісний підхід – це така організація навчально-виховного процесу, за якої головна увага приділяється активній, різнобічній, продуктивній, максимально самостійній навчально-пізнавальній діяльності учнів. Він включає в себе навчання добувати потрібну інформацію, вичленяти проблеми, шукати шляхи їх раціонального вирішення, уміння практично мислити, застосовувати набуті знання для розв'язання нових завдань [48, с. 76].

Молодший шкільний вік є особливим віковим періодом розвитку людини, що розпочинається кризою 6 років та завершується кризою початку підліткового віку. Це період інтенсивного фізичного та психічного розвитку дитини, що передусім детермінується розвитком її головного мозку та всієї центральної нервової системи. За даними сучасної нейропсихології саме у молодшому шкільному віці відбувається найбільш інтенсивний розвиток неокортексу, а у віці 6-7 років забезпечується нейропсихологічна готовність до систематичних розумових навантажень. Проте продовжується інтенсивний розвиток третього функціонального блоку головного мозку дитини (за О. Лурія), що відповідає за свідоме програмування та регуляцію психічної діяльності дитини, тому регулювальні та гальмувальні функції кори головного мозку на його підкоркові структури ще є недостатніми. Це виявляється в особливостях поведінки, емоційних реакціях та специфіці навчальної діяльності дітей: молодші школярі легко відволікаються, нездатні до довготривалого зосередження, легко збудливі, емоційні тощо [53, с. 37].

Ігрові методи навчання покликані допомогти вчителю організувати процес засвоєння навчальних завдань, а учням в цікавій формі зрозуміти та закріпити матеріал.

Гра – це діяльність, яка допомагає розвивати пізнавальну активність учнів, формує та вдосконалює навчальні навички в умовах НУШ. Гра включає в себе багато вмінь та навичок, які ведуть до змістовного навчання, створюючи сприятливе середовище, яке сприяє розвитку вмінь та опануванню знаннями необхідних дітям для процвітання у дорослому житті. Діти мають власну мотивацію до гри, яка має бути основою для навчання та розвитку нових умінь і навичок.

О. Рома зазначає, що серед практичних методів навчання, що забезпечують застосування отриманих учнями знань у процесі вирішення практичних задач, виокремлюються ігрові методи. Щодо місця ігрових методів навчання в загальній їх класифікації, то потрібно зазначити, що деякі вчені відносять їх до самостійного класу методів, деякі розглядають як підклас практичних методів навчання. Вони є дуже поширеними у початкових класах [53, с. 46].

Навчання грамоти передбачає формування в учнів елементарних навичок читання і письма. Для шестирічних першокласників цей процес триває протягом цілого навчального року, що пов'язано з їхніми психологічними, фізичними й фізіологічними особливостями. Психологічна основа методики навчання грамоти полягає в доборі таких методичних прийомів, які враховували б особливості дитячого сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, сприяли б їхньому всебічному розвитку. На відповідному мовному матеріалі учні мають оволодіти такими важливими прийомами розумової роботи, як аналіз і синтез, класифікація, узагальнення, уміння робити висновки [9, с. 33].

Переважаюча кількість першокласників чуттєво реагують на зміни, які відбулися з переходом до школи: у них порушується сон, апетит, послаблюється опір до хвороб. Саме тому, щоб адаптація дитини до школи була менш болісною, треба використовувати ігрові методи навчання на даному етапі.

Слід узяти до уваги, що навчання грамоти для дітей являє собою поступовий перехід від гри, яка в дошкільному віці є провідною, до початкових форм суто навчальної діяльності. Тому діти успішніше оволодівають аналітико-синтетичними діями, якщо ці дії організовувати у формі гри, яка за такої умови може перетворитися для них на серйозну дослідницьку діяльність, сприятиме їхньому навчанню, вихованню і розвитку. Водночас важливо, аби у своїх дослідницьких діях над звуками вони спиралися на якомога більшу кількість аналізаторів (відчуттів): слухові, зорові, мовленнєво-рухові (кінестетичні). Фонетика вважається найцікавішим, найближчим для дитини у навчанні грамоти, де гра відіграє велику роль [12, с. 3].

О. Вашуленко рекомендує навчання в добуковий період організовувати так, щоб діти сприймали його в ігровій формі, не перевтомлювалися, щоб воно не викликало негативних емоцій. Зазначає, що у цей період учитель повинен здійснити діагностику дошкільної мовної підготовки та розвитку усного мовлення першокласників, познайомити їх зі школою, правилами поведінки в школі тощо. Необхідно, щоб бажання, з яким першокласник йде в школу, поступово не тільки не згасало, а й міцніло. Тому однією з умов успішності навчальної роботи в цей період є зробити уроки читання і письма цікавими для маленького учня, які виховують у нього бажання вчитися, здобувати нові знання й уміння, сприяють становленню у нього пізнавального інтересу [15, с. 4].

Основними особливостями і потребами сучасної дитини є ігрові інтереси. Дитинство без гри не приносить задоволення, радості. Багато відомих педагогів говорять про важливість гри в дитячому віці. В.Сухомлинський говорив: «В грі розкривається перед дітьми світ, розкриваються творчі можливості. Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра – величезна світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що запалює вогник допитливості і любові

до знань». Відомо, що гра має важливе значення в житті дитини, тому і навчання в початковій школі перш за все потрібно організовувати ігровими методами. Гра навчає, розвиває і виховує дитину. Гра – це «чарівний інструмент», який можна використовувати у навчанні читання першокласника.

В перший клас діти ідуть із садочка, де гра є основою. Тому, на мою думку, в першому класі діти повинні навчатися граючись. Саме в ігровій діяльності проходить навчання грамоті шестирічок у Новій українській школі.

Сучасна наука стверджує про те, що гра не є притаманною лише дошкільному дитинству, але охоплює всі періоди життя людини, вона не є віковою ознакою, а важливою формою життєдіяльності людини. З грою людина не розлучається все життя, змінюються лише її мотиви, форми проведення, ступінь вияву почуттів та емоцій [53, с. 59].

Проте ефект від застосування ігрових форм роботи буде більший, якщо ігрові засоби будуть узгоджуватися із методичними вимогами до навчання грамоти. Зокрема учителям варто мати на увазі певні складові вдосконалення читацьких умінь і навичок [38, с. 125]:

- розвиненість артикуляційного апарату;
- здатність диференціювати звуки і букви;
- збільшення кута зору;
- розвиток уваги, пам'яті, уяви, мислення;
- збільшення словникового запасу;
- формування стратегії читання.

Використовуючи дану інформацію, можна підбирати ігровий матеріал для навчання.

Враховуючи складність звукового спостереження та розумової діяльності з аналізу, синтезу, порівняння та класифікації мовлення, ця робота в двобуквений період повинна проводитися в цікавій формі і не викликати втоми. Усе навчання української мови дітей шестирічного віку має будуватися на засадах ігрового навчання та ігрового виховання,

оскільки в цьому віці гра є серйозною формою діяльності дітей. Уроки, які дозволяють дітям опанувати фонетичну систему мови, як ніколи раніше, можна перетворити на веселі, захоплюючі вправи.

Вивчаючи голосні та приголосні звуки в ігровій формі найчастіше використовують кружечки червоного та синього кольорів. При поділі слів на склади та визначення кількості складів учні користуються сигнальними картками. Цими картками учні сигналізують у відповідь на різні запитання вчителя і завдання. Це відбувається у вигляді гри.

Феномен гри протягом усієї історії людства притягував до себе увагу видатних мислителів, філософів, соціологів, психологів, педагогів. І це зрозуміло, адже гра - найдавніший і найдоступніший інструмент навчання та виховання. Необхідність використання ігрових методів роботи підвищується з кожним роком у початковій школі. Перенасиченість сучасних молодших школярів інформацією спостерігається у всьому світі, Україна – не виняток. Телебачення, відео, радіо, комп'ютерні мережі, що містять величезний обсяг інформації, впливають на формування особистості [50].

Сьогодні, Нова українська школа диктує ігрову організацію діяльності, яка б забезпечила розвиток ініціативної, активної, творчої, здатної до саморозвитку, самовиховання, самоосвіти, оцінки та відбору інформації особистості, впровадження різних інноваційних навчальних програм, реалізацію принципу гуманного підходу до учнів.

Унікальність ігрових методів забезпечує можливість зробити цікавою і захоплюючою не тільки роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, але й буденні навчальні кроки. Цікавість уявного світу робить позитивно налаштованою монотонну діяльність із запам'ятовування, повторення, закріплення чи засвоєння інформації, а емоційність ігрового дійства активізує пізнавальну діяльність молодших школярів. Ігрові методи сприяють використанню знань у новій ситуації, таким чином матеріал, який засвоюють учні проходить через своєрідну практику, вносить різноманітність та інтерес у навчальний процес.

Проблема використання ігрових технологій навчання висвітлена у працях багатьох українських і закордонних науковців, зокрема Я.Коменського, Я. Корчака, М. Монтессорі, В. Сухомлинського, Ф. Фребеля, З. Фрейда та інших. Різноманітні аспекти розроблення та упровадження нових педагогічних технологій у навчально-виховний процес школи досліджували А. Вербицький, О. Падалка, І. Підласий та інші. Використання ігор та ігрових технологій у навчально-виховному процесі розглядали О. Приходько, О. Савченко, В. Коваленко та інші. Одним із перших хто класифікував гру як педагогічне явище був Ф. Фребель. Він зазначав, що гра є природною діяльністю дитини, саме тому дорослі повинні докласти максимум зусиль для її правильної організації. У свою чергу, М. Монтессорі завданням виховання вважала створення таких умов, які відповідають потребам дитини, допомагають виявити її запити та сприяють її самовихованню й самоосвіті. Гра є найбільш значущою діяльністю, яка допомагає розкрити особистість дитини. У своїх працях К. Ушинський звертає увагу на значення гри в розвитку морально-вольових сторін особистості, визначає діагностичний і прогностичний характер ігор, піднімає питання про озброєння педагогічних кадрів теорією і практикою ігрової діяльності. Педагог зазначав, що у грі дитина прагне жити, відчувати та діяти. Гра – вид діяльності, який надає дитині ключі до розуміння свого «Я», а також є першим етапом до здійснення індивідуального підходу до виховання дитини. Особливе місце у вихованні дітей займала гра у роботі В.Сухомлинського. Одним з основних умінь педагога, на думку вченого, є вміння проникнути в духовний світ дитини, а зробити це можна лише завдяки грі. «Гра – це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається цілющий потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що запалює вогник допитливості» [1, с. 1].

Ігрові методи роботи на уроках навчання грамоти містять цілепокладання, планування, реалізацію мети, а також аналіз результатів, в яких особистість повністю реалізує себе як суб'єкт. Мотивація ігрової

діяльності першокласників забезпечується її добровільністю, можливостями вибору й елементами змагання, задоволенням потреби в самоствердженні, самореалізації [21].

Ігрові методи на уроках в початковій школі охоплюють:

- ✓ ролі, взяті на себе гравцями;
- ✓ ігрові дії як засіб реалізації цих ролей;
- ✓ ігрове вживання предметів, тобто заміщення реальних речей ігровими;
- ✓ реальні стосунки між гравцями;
- ✓ сюжет (зміст) - сфера дійсності, умовно відтворена в грі.

Н. Кудикіна обґрунтувала особливості використання ігрових методів роботи з першокласниками на уроках навчання грамоти, що включають ряд компонентів: мотиваційно-цільового, (який передбачає зацікавленість подіями навколишнього середовища), емоційну зацікавленість діяльністю дорослого, (бажання наслідувати); процесуально операційного, (який включає розумові процеси, предметно-практичні ігрові дії з урахуванням матеріальних умов гри), міжособистісну комунікацію, змістового, (який забезпечує відображення впливів навколишнього середовища, інформацію з літературних та інших джерел); контрольньо-оцінного, (який передбачає встановлення відповідності між уявною роллю та власним умінням відтворити власне уявлення, задоволення або незадоволення від перевтілення), бажання внести корективи в подальші ігри; результативного, який формує чуттєво-практичний досвід особистості, уточнює уявлення та збагачує знаннями, досвідом колективної взаємодії, передбачає набуття навичок розв'язування конфліктів, умінь перетворювати матеріальне середовище тощо [40, с. 49].

Ігрові методи роботи на уроках навчання грамоти, як зазначено у статті «Ігрові технології навчання в початковій школі», містять різний спектр цільових орієнтацій [28, с. 144]:

- ✓ *дидактичні*: розширення кругозору, пізнавальна діяльність; застосування знань, умінь, навичок у практичній діяльності; формування умінь і навичок, необхідних у практичній діяльності; розвиток трудових навичок;
- ✓ *виховні*: виховання самостійності, формування певних підходів, позицій, етичних, естетичних і світоглядних установок; виховання колективізму, комунікативності;
- ✓ *розвивальні*: розвиток уваги, пам'яті, мови, мислення, умінь порівнювати, зіставляти, уяви, фантазії, творчих здібностей, емпатії, рефлексії, уміння знаходити оптимальні рішення;
- ✓ *соціалізуючі*: залучення до норм і цінностей суспільства; пристосовування до умов середовища; саморегуляція.

О. Янкович зазначає, що творчі ігри – це креативна діяльність дітей, яка розгортається за їх власною ініціативою. У початковій школі педагоги впроваджують: сюжетно-рольові ігри; ігри-драматизації, театралізовані ігри; ігри з елементами праці і художньо-творчої діяльності (драматизація, інсценування); ігри-фантазування. За ігровою методикою диференціюють предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні, драматизаційні ігри [79, с. 68-69].

З психолого-педагогічних позицій ігрові методи роботи впливають на першокласників у процесі навчання таким чином [28, с. 144]:

- ✓ надають відчуття радості, задоволення, упевненості в собі і своїх силах;
- ✓ забезпечують простір для фантазії й варіативності (у ході гри можна змінювати цілі відповідно до нових засобів або засоби стосовно нових цілей);
- ✓ проєктують учнів на сприйняття зовнішнього світу, і вона ж є трансформацією навколишнього світу;
- ✓ сприяють залученню молодшого школяра до цінностей культури й відображає певні ідеали й культурні цінності, що існують у суспільстві;
- ✓ формують життєву позицію;
- ✓ сприяють пристосовуванню до умов соціального життя;



✓ визначають можливість використання монологічного й діалогічного мовлення.

Унікальність ігрових методів роботи в початковій школі є те, що вони «запускають» такий механізм пам'яті, як мимовільне запам'ятовування. Під час такої роботи учні молодшого шкільного віку не свідомо запам'ятовують те, що не хочуть запам'ятовувати, оскільки для них характерне яскраве і безпосереднє сприйняття та легкий доступ до образів.

Тому, застосовуючи ігрові методи роботи на уроках навчання грамоти, завдання вчителя полягає в тому, щоб підпорядкувати їх поставленим навчальним цілям і знайти до кожного учня індивідуальний підхід, який би влаштовував кожного учня і викликав у всіх інтерес. Це підвищує самооцінку, а значить, жагу до знань. Важливо розкрити юного школяра і вселити йому впевненість у своїх силах. Такий підхід може вплинути не тільки на успіхи в навчанні, а й на подальше життя підростаючої особистості. По-друге, навчання все ще є важкою працею, а не розвагою, а те, як працює гра, робить процес приємним, пізнавальним і веселим. Нарешті, ігровий формат допомагає згуртувати клас, учні можуть краще пізнати один одного та навчитися працювати в команді, що дуже важливо для навчального процесу та отримання навичок, необхідних у суспільстві.

Використання ігрових методів на уроках навчання грамоти мають велике значення для розвитку мови і мислення першокласників. Вони збагачують їх словниковий запас, поліпшують у молодших школярів фонетичний слух, прищеплюють інтерес до читання, а отже активізують читацьку діяльність. Ігрова система методів, дозволяє у доступній та цікавій формі формувати пізнавальні компетентності в учнів, сприяє їх самоствердженню, розвиває наполегливість, бажання досягати успіху. В.Сухомлинський писав: «У грі розкриваються перед дітьми світ, творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного дитячого розвитку» [70].

Ще важливо пам'ятати, що ігрові методи роботи на уроках навчання грамоти – це гра для учнів, а для вчителя – це спосіб навчання. Навчальну гру варто підбирати, враховуючи програмні вимоги виховання і навчання учнів певної вікової категорії, визначити оптимальний час проведення її, підготувати необхідний дидактичний матеріал. Учитель повинен вивчити і осмислити гру, продумати методи і прийоми керівництва нею, збагачувати учнів знаннями й уявленнями, які необхідні для розв'язання ігрового завдання.

Оволодіти необхідними знаннями, вміннями й навичками учень зможе тільки тоді, коли сам проявлятиме до них пізнавальний інтерес.

Щоб забезпечити реалізацію та принципи Нової української школи сучасні вчителі застосовують нові форми і методи. До таких методів належать ігрові методи.

Отже, ігрові методи роботи на уроках навчання грамоти, можна використовувати для ознайомлення молодших школярів з новим матеріалом та для його закріплення, для повторення раніше набутих умінь і навичок, розвитку прийомів мислення, розширення кругозору. За допомогою вказаних методів роботи, учні вчать порівнювати, класифікувати, аналізувати, узагальнювати, вчать висловлювати свої думки за прочитаним, що є запорукою активізації їх читацької діяльності [21].

### **1.3. Особливості організації уроків навчання грамоти**

Метою курсу «Навчання грамоти» є формування в першокласників/першокласниць навичок читання і письма, пізнавального інтересу до рідного слова, читання, дитячої книжки, розвиток усного мовлення, пізнавальних здібностей, інтересу до навчальної діяльності, здатності застосовувати вміння з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях [10, с. 48].

Уроки навчання грамоти – це початок опанування грамоти дитини, з цього уроку розпочинається шкільне життя, де першокласники вчаться читати і писати. З цього предмету закладаються основи мовних знань і мовленнєвих умінь, цей період має особливе значення розвитку дитячої особистості.

Навчання грамоти – складний і важливий у житті дитини період, коли вона адаптується до нових умов і соціальної ролі й водночас опановує первинні навички читання та письма. Цей процес передбачає кілька видів діяльності учня, а саме: слухання-розуміння почутого - аудіювання; читання, письмо; діалогічне та монологічне (усне й писемне) говоріння. Усі вони сприяють формуванню комунікативної компетентності молодшого школяра [34, с. 13].

Основними напрямками уроків Навчання грамоти в 1 класі є розвиток таких умінь: сприймати на слух і правильно розуміти усне мовлення; будувати діалог і невеликі монологічні усні зв'язні висловлення. У процесі формування аудіативних умінь необхідно розвивати мовленнєвий слух і вміння розуміти почуте. Розвиток мовленнєвого слуху передбачає формування вміння вирізняти в суцільному звуковому потоці окремі елементи, ідентифікувати їх, адекватно сприймати інтонаційні характеристики мовлення. Розвиток розуміння почутого передбачає вироблення вміння усвідомлювати значення окремих елементів тексту (слів, словосполучень, речень) і доступний текст у цілому [51, с. 10].

Варто зазначити, що уроки навчання грамоти – це особливий тип уроків, які характеризуються певними дидактичними особливостями, зумовленими такими чинниками: особливістю контингенту учнів класу; відмінностями у рівнях підготовки дітей до школи; тривалістю уроку, який скорочено до 35 хв; необхідністю широкого використання ігрових форм навчання; обов'язковістю проведення динамічних пауз; відсутністю домашніх завдань; вербальним способом оцінювання навчальних досягнень першокласників; періодами навчання (добуквений, буквений,

післябуквений); основним видом навчальної діяльності учнів на уроці; особливостями засвоєння шестирічними першокласниками навчального матеріалу [15, с. 1].

У сучасній українській школі процес навчання грамоти ґрунтується на таких теоретичних засадах [10, с. 51-52]:

- 1) предметом читання є зашифрована буквами звукова матерія, із якої конструюється звукова форма слова; букви виконують роль посередника, тому основними мовними одиницями у так званий добукварний період є звуки;
- 2) початкові фонетичні уявлення і поняття діти мають діставати на основі спостережень за звуковими явищами, на яких ґрунтуються ці поняття, належним чином усвідомлюючи їхні істотні ознаки;
- 3) ознайомленню дітей із буквами має передувати період практичного засвоєння звукової системи української мови, вироблення в них уміння свідомо й активно виконувати звуковий аналіз мовленого, почутого слова.

На уроках добукварного періоду навчання грамоти (читання) необхідно [16, с. 5-10]:

- розвивати усне мовлення першокласників (уміння слухати й розуміти усне мовлення, говорити);
- формувати початкові уявлення про речення, слово, звуки мовлення, голосні й приголосні звуки, тверді й м'які приголосні, склад, наголос;
- навчати дітей виокремлювати речення з мовного потоку, аналізувати їх за кількістю слів та будувати графічні моделі речень;
- учити аналізувати слова за їх звуковою та складовою будовою - створювати звуко-складові моделі слів;
- учити добирати речення і слова, які б відповідали заданим моделям.

Буквений період навчання грамоти вважається найбільш тривалим. Впродовж даного періоду учні навчаються читати і писати. Завданням букварного періоду є: вивчити всі букви, навчити учнів правильно позначати звуки буквами, навчити плавно читати цілі слова, формувати навичку

правильного, свідомого, виразного читання, формувати уміння писати, формувати елементарні фонетичні, граматичні, орфографічні, лексичні уміння.

Букварний період у сучасній методиці навчання грамоти ділиться на два етапи. Перший етап: вивчаються букви, що позначають голосні звуки, – а, о, у, и, і, е та букви, що позначають приголосні звуки – м, н, в, л, с, к, п, р, т, д, з. Другий етап: букви ь, б, в, г, і, ч, й, ч, я, ж, ш, ї, ц, ю, є, щ, ф, буквосполучення дз, дж.

Для опрацювання кожної букви відводиться від двох до чотирьох уроків. На одному з уроків учні ознайомлюються з новою буквою, її звуковим значенням, оволодівають початковим умінням читати її в складах (злиттях) і словах, а протягом наступних уроків ці знання і вміння закріплюються, узагальнюються.

Основним завданням післябукварного періоду є систематизувати знання, уміння й навички з читання та письма, які здобувачі освіти отримали в добукварний та букварний, а також у межах програмових вимог здійснювати аналітико-синтетичні операції з одиницями різних мовних рівнів [76, с. 313].

На думку О. Вашуленко основним завданням уроків читання у післябукварний період полягає в тому, щоб удосконалювати в першокласників навичку читання; відпрацьовувати темп і виразність читання, які безпосередньо залежать від рівня усвідомленості змісту тексту. Одночасно слід продовжувати застосування вправ на звуковий і звуко-букварний аналіз, розширювати роботу з розвитку усного мовлення і творчих здібностей учнів [15, с. 4].

Читацька діяльність на уроках навчання грамоти спрямована на виразність читання: використання таких вправ, що тренують дихання, на відпрацювання дикції, інтонаційні вправи: читання речень, які мають різні за метою висловлювання та інтонацію, виділяючи логічні наголоси ключових слів; проводиться робота над аналізом прочитаного, характеристикою

персонажів, визначенням основної думки тексту та вправлення у виразності читання після аналізу тексту.

Формуванню умінь слухати і розуміти усне мовлення на уроках навчання грамоти сприяє виконання комунікативних завдань після прослуховування тексту. Тож варто запропонувати дітям відповісти на запитання за його змістом; розповісти, про що в ньому мовиться, поділитися своїми враженнями й емоціями від почутого; розповісти, що зацікавило в усному повідомленні тощо [9, с. 70].

Мета роботи над формуванням розуміння прочитаного тексту полягає: в усвідомленні учнем значення більшості слів, вжитих у прямому та переносному значеннях, розумінню речень, окремих частин і цілого тексту, усвідомлення дитиною ідеї тексту, розуміння того, яку позицію займає автор, а також формування власного ставлення до прочитаного. І ось коли учень має свої читацькі інтереси, коло читання визначає самостійно, то можна впевнено сказати, що мета усвідомленого читання досягнута.

З метою підтримки інтересу першокласників до читання на уроках навчання грамоти використовують різноманітні стимули і прийоми читання текстів різних жанрів, з різних джерел, залучення учнів до дидактичних ігор, вирішення змодельованих знайомих дітям життєвих ситуацій, які потребують застосування навички читання.

На уроках навчання грамоти велику увагу приділяють різноманітним видам читання: уголос і мовчазного (напівголосного, про себе), читання ланцюжком, вибіркового, інтонаційного тощо. Значну частину букварних текстів побудовано в діалогічній формі. Саме такі тексти дають змогу учительці застосовувати читання в особах, у результаті якого діти набувають уміння читати виразно різні види речень за метою висловлювання – розповідні, питальні та спонукальні, надавати їм у відповідних випадках окличної інтонації [10, с. 96].

Важливого значення у змісті інтегрованого курсу «Навчання грамоти» (читання) набуває робота з дитячою книжкою, яку рекомендується

проводити щотижня. Відповідно до чинного Стандарту початкової загальної освіти ключовими результатами такої роботи є розвиток у дітей інтересу, любові до читання, умінь сприймати, перетворювати, оцінювати текстову інформацію у процесі усної взаємодії, умінь з допомогою дорослих обирати дитячі книжки, пояснювати свій вибір, розвиток прогностичних умінь орієнтовно визначати за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці [51, с. 11].

При роботі над дитячою книжкою, виділяються такі основні компоненти [15, с. 6]:

- підготовка дітей до сприймання твору, це дає можливість активізувати в пам'яті першокласників набуті знання чи сформувати в них реальні уявлення про основні художні образи, предмети, про які йтиметься у змісті твору;
- загальне ознайомлення з книжкою чи твором під керівництвом учителя: доцільно продемонструвати її, обговорити назву, прочитати прізвище автора, а потім дати учням самостійно розглянути (вона має знаходитися на кожній парті);
- виразне читання вчителем обраного твору;
- перед читанням він дає завдання – на що звернути увагу під час слухання;
- колективне обговорення, відтворення прослуханого твору (бесіда за прочитаним, роздуми учнів);
- повторний розгляд книжки, у якій уміщено твір, з метою співвіднесення його змісту з ілюстраціями, написами на обкладинці, щоб наочно переконатися, що це саме той твір, який щойно прочитав учитель; обмін враженнями про розглянуту книжку;
- повторне читання (перед повторним читанням необхідна цільова настанова на слухання, тобто вчитель ставить конкретне запитання, на яке учні повинні будуть відповісти. Якщо перше читання містить тільки емоції, то повторне передбачає аналіз почутого);
- рекомендації щодо можливої самостійної діяльності учнів з дитячими книжками, які є в класі чи вдома, у позаурочний час.

Для мотивації учнів до читання на уроках роботи з дитячою книжкою організуються цікаві форми їх проведення, а також добір відповідного змісту навчального матеріалу, який забезпечить його новизну, емоційність, розвиток читацьких інтересів. Дуже важливо на кожному занятті щоразу працювати з невеликою за обсягом новою ілюстрованою книжкою, у якій дитині буде легко орієнтуватися, а сам процес ознайомлення з нею викличе позитивні емоції, зацікавлення, радість спілкування. Практична робота з дитячою книжкою полягає у її розгляданні до сприймання тексту з метою прогнозування орієнтовного змісту і після його первинного сприймання, коли проводиться колективне обговорення прочитаного(прослуханого), обмін враженнями з опорою на ілюстрації, текстовий матеріал, а також візуалізація сприйнятого (ілюстрування, театралізація і т. ін..) [51, с. 11].

Формування мовленнєвої компетентності першокласників на уроках читання в період навчання грамоти передбачає розвиток таких видів мовленнєвої діяльності: слухання, говоріння і читання. Розвиток умінь сприймати на слух і правильно розуміти усне мовлення – є передумовою формування навичок говоріння, читання і письма. З цією метою на кожному уроці навчання грамоти О. Вашуленко рекомендує розвивати в першокласників увагу, здатність зосереджено слухати, розуміти, запам'ятовувати почуте [15, с. 7-8].



## ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

Відповідно до завдання даного дослідження, в першому розділі було обґрунтовано зміст і поняття «читацька діяльність» у початковій школі, вивчено та проаналізовано особливості використання ігрових методів на уроках навчання грамоти.

Як ми бачимо, єдиного визначення «читацької діяльності» не існує. Але питання читацької діяльності завжди досліджувалась науковцями, педагогами в різні часи. Дане питання опрацьовано в роботах О. Мартиненко, О. Джежелей, Н. Чепелевої, І. Гудзик, О. Савченко, Л. Виготського, де процес успішного опанування читацької діяльності у молодших школярів лежить через ігрову діяльність.

Читацька діяльність на сьогоднішній день важливий вид у формуванні особистості. Це процес, що охоплює пізнавальні функції дитини, увагу, смислове сприймання, мовлення, збагачення запасу, пам'ять, інші. Як зазначають вчені, читацька діяльність з перших днів перебування у школі, має бути ефективною. І саме для цього першокласникам запропоновано навчання грамоти у вигляді діяльності, щоб викликати зацікавленість і позитивний настрій. В цей період книга допомагає вчитися, грати, пізнавати нове.

Досліджуючи питання «читацької діяльності» можна з впевненістю сказати, що з нею тісно пов'язані такі визначення, як: читацька компетентність, читацька грамотність, читання.

Читацька діяльність на уроках навчання грамоти засобами ігрових методів роботи є невід'ємною частиною навчання першокласників. Тому, що це поступовий перехід від гри, яка переважає в дошкільному віці, до навчальної діяльності в школі. Діти мають успіх у навчанні, якщо організація діяльності проводиться в ігрових формах.

Використання ігрових методів на уроках навчання грамоти – це ефективний спосіб навчання. Тож, можна зробити висновок, що за

допомогою ігрових методів ми можемо стимулювати інтерес учнів до опанування навичок читацької діяльності, зробити навчання цікавим, мотивуючим та ефективним. Такі методи створюють першокласне середовище, де учні займаються активним навчанням, розвивають навички та досягають успіху. Вони забезпечують емоційний комфорт та зменшують стрес, що сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

## РОЗДІЛ II

### МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДІВ РОБОТИ НА УРОКАХ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

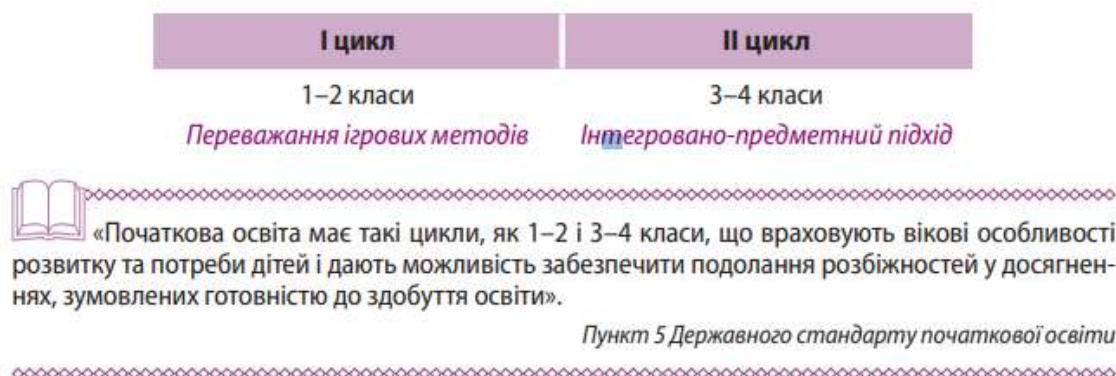
#### 2.1. Аналіз чинних програм і підручника «Буквар»

Щоб зрозуміти стан досліджуваної теми у практиці сучасної української освіти, були проаналізовані чинні документи та підручники, за якими навчаються першокласники.

Вивчаючи Концепцію Нової української школи ми бачимо що перший цикл початкової освіти - це адаптовано-ігровий, який допомагає учню адаптуватися до шкільного життя. А саме: навчання буде організовано та проведено через діяльність, яка включає ігрові методи як у стінах класу, так і поза його межами. Вчитель має оволодіти навчально-ігровою комунікацією з учнями та використовувати їх в освітньому процесі.

В умовах Нової української школи, перед вчителем молодшої школи стоїть завдання не лише навчати, але й розкрити позитивні емоції радощів від отримання знань і до самого процесу їх засвоєння. Саме тому, головною метою сучасного учителя посіла проблема використання ігрових методів на уроках як засобу зацікавленості учнів до навчальної діяльності.

Державний стандарт початкової освіти – це базовий документ, в якому визначено головні підходи до навчання в початковій освіті, вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів навчання здобувача освіти. Отже, в Державному стандарті зазначається, що один із ціннісних орієнтирів реалізації мети початкової освіти, це: цінність дитинства, що оберігається шляхом встановлення освітніх вимог, які відповідають віковим особливостям дитини, визнання прав дитини на навчання через діяльність, зокрема гру. В організації освітнього навчання застосовувати ігрові методи навчання у першому циклі, а саме у 1-2 класах (Рис. 2.1.)

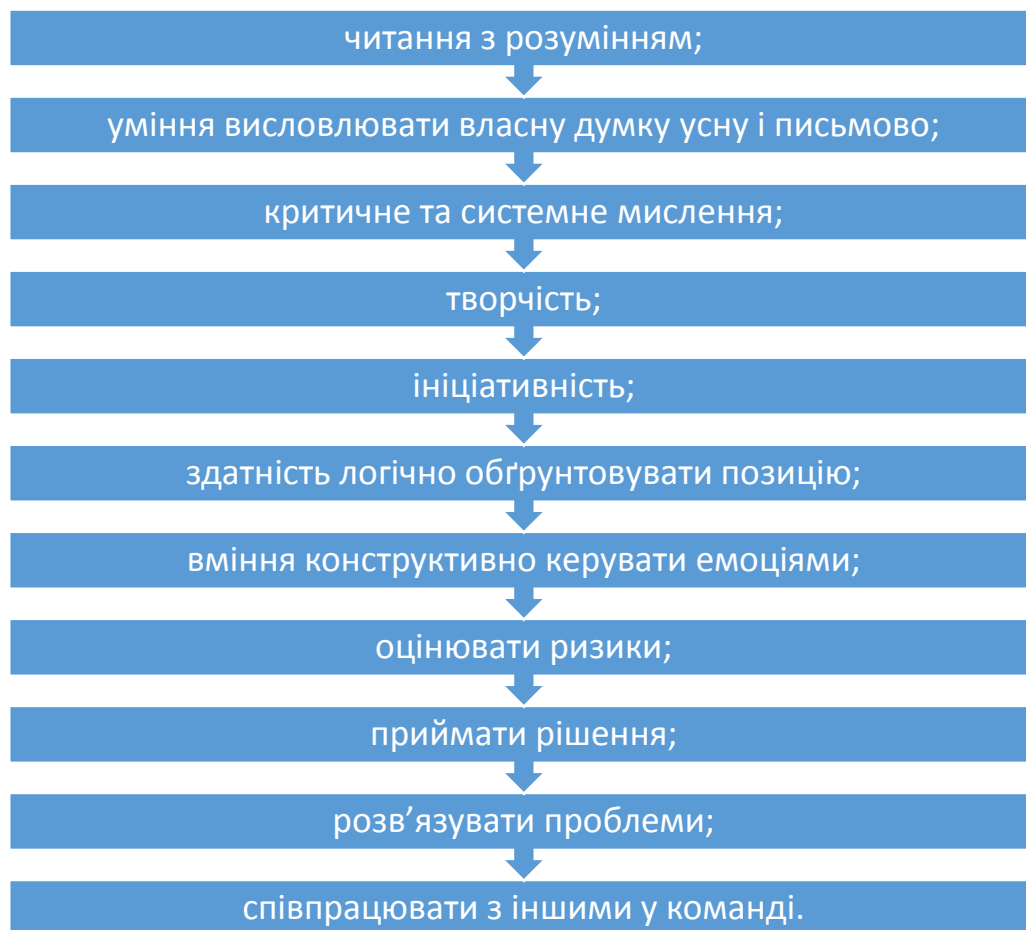


*Рис. 2.1. Організація освітнього навчання.*

Переглядаючи Державний стандарт початкової школи, бачимо, що основою формуванням ключових компетентностей є досвід здобувачів освіти, їх потреби, які мотивують до навчання, знання та вміння, які формуються в різному освітньому середовищі, різноманітних соціальних ситуаціях і зумовлюють формування ставлення до них. Здобувач освіти взаємодіє усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях; сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів та використовує її для збагачення власного досвіду; висловлює думки, почуття та ставлення [25].

У своїй статті про Держстандарт Р. Шиян говорить: «Ми намагалися побудувати Стандарт так, щоб усе починалося від зацікавленості дитини. Щоб вона починала досліджувати те, що її зацікавило, щоб брала в руки книжку, яка її зацікавила, і від того розбудовувати культуру дослідження чи читання». А що може зацікавити дитину краще ніж гра?

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння, як:



*Рис. 2.2. Спільні вміння для всіх ключових компетентностей.*

Переглядаючи «Порадник для вчителя НУШ» ротаційні моделі «Щоденні 5» сказано, що вчителю треба навчити дитину насамперед читати для себе, саме це і є основа для розвитку самостійного читання. Учень НУШ із задоволенням сам обирає книгу або текст, які сподобалися, читає впродовж часу та виконує завдання, що дає змогу усвідомленого та зрозумілого читання. Зазначено про основні його компоненти [5, с. 66]:

1. Читання для себе.
2. Письмо для себе.
3. Читання для когось.
4. Робота зі словами.
5. Слухання.

В порадику наголошено про правильність навчання здобувача освіти читати книжку. А саме: читання картинок, читання слів,

переказування історії. Такими прийомами можна користуватися і під час читання іншого тексту.

Розглядаючи Типову освітню програму [63], розроблену під керівництвом О. Савченко, ми бачимо виділені завдання мовно-літературної освітньої галузі українська мова і літературне читання, що спрямовані на формування навички читання молодших школярів:

- виховувати мотивацію і розвивати інтерес до процесу читання;
- формувати навичку читання, розвивати вміння читати вдумливо;
- формувати вміння опрацьовувати тексти різних видів і жанрів;
- збагачувати духовну культуру та розвивати уяву і творче мислення через естетичне сприймання творів;
- створювати сприятливі умови для мовного середовища учнів, через ознайомлення з дитячими текстами для читання.

В Типовій освітній програмі для закладів загальної середньої освіти сказано, що змістова лінія «Читаємо» формує у здобувачів освіти повноцінні навички читання, уміння самостійно обирати й опрацьовувати літературні тексти будь-яких видів, дитячі книжки, висловлювати своє ставлення до прочитаного, сприймати художній текст як засіб збагачення особистого емоційно-чуттєвого, соціального досвіду, користуватися прийомами пошуку потрібної інформації в різних джерелах, працювати з інформацією в різних форматах, застосовувати її в навчально-пізнавальних, комунікативних ситуаціях, практичному досвіді.

Початковий курс мовно-літературної освіти починається в 1 класі, яка має назву «Навчання грамоти». Його мета формувати в першокласників навички читання і письма, розвивати комунікативні уміння, пізнавальні здібності, бути здатним до спілкування українською мовою в житті людини.

Проаналізувавши змістову лінію «Читаємо» за редакцією О.Савченко у першачків формуються такі основні очікувані результати як: читання вголос доступних текстів переважно цілими словами, виявлення розуміння прочитаного змісту; вміння правильного інтонування речення, які

різняться за метою висловлювання та інтонацією; мати свою думку до прочитаного і вміння його висловлювати; читання за ролями казок, оповідання, віршів; мати уявлення про джерела інформації, які важливі: дитячі книжки, журнали, енциклопедії, телебачення, бібліотека, Інтернет; виявлення інтересу, позитивного ставлення до книжки; вміння пояснити свої вподобання.

Навчальний предмет «Українська мова та читання» відповідно до нового Державного стандарту початкової школи є складовою мовно-літературної освітньої галузі. Головна мета курсу - це розвиток читацької діяльності, яка є базовим складником комунікативної і пізнавальної компетентностей; ознайомити учнів з тим, що дитяча література – це мистецтво слова, підготувати учнів до систематичного вивчення курсу мови і літератури в основній школі.

На уроках навчання грамоти відбувається процес виникнення та утворення якостей дитини, яка читає, яка здатна читати самостійно, комунікативна, творча; процес розвитку направлений на її мовлення, читання, інтелект; формуються морально-етичні, громадянські уявлення і поняття, збагачуються почуття, виховується любов до мистецтва слова, потреба в систематичному читанні.

Навички читання та мовлення формуються в неподільній єдності, вони пов'язанні і нерозривні між собою. Якщо загальні читацькі уміння відображають процес сприймання та осмислення твору, то мовленнєві уміння – процес створення власного висловлювання за прочитаним або прослуханим. Так, учні не копіюють текст, який їм поданий, а будують його за власними висловлюванням, аналогічні тим, з якими ознайомилися на уроках навчання грамоти.

Цілеспрямоване формування читацької діяльності молодших школярів знаходить своє продовження й розвиток в організації самостійної роботи з дитячою книжкою, роботи з інформацією на спеціально відведених заняттях у класі, а також у позаурочний час [54].

Переглядаючи Типову освітню програму початкової освіти бачимо, що головними завданнями рідномовної освіти у початковій школі є:

- ✓ виховання стійкої мотивації до читання та прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- ✓ сприяння індивідуальному самовияву учнів та взаємодії між ними через розвиток комунікативних умінь, зокрема діалогічного мовлення, театралізацію;
- ✓ розвиток уміння вдумливого читання і базових правописних умінь;
- ✓ збагачення духовного світу учнів через естетичне сприймання творів художньої літератури;
- ✓ розвиток уяви та творчого мислення учнів за допомогою творів літератури та мистецтва, театралізації, гри;
- ✓ формування умінь опрацьовувати тексти різних видів (художні, науково-популярні, навчальні);
- ✓ створення сприятливого мовного середовища у школі, зокрема й через пізнання сучасної дитячої літератури різної тематики та жанрів.

Навчальний курс «Українська мова та читання», який реалізує галузь «Мовно-літературну освітню галузь», охоплює такі змістові лінії: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовлення».

Змістова лінія «Взаємодіємо усно» передбачає залучення учнів до дій зі сприймання, перетворення, виокремлення, аналізу й інтерпретації, оцінювання та використання усної інформації в реальній мовленнєвій практиці (бесіда, дискусія у класі, мікродискусія в групі, обговорення в парі).

Змістова лінія «Читаємо» спрямована на розвиток мотивації учнів до читання, залучення їх до читацької діяльності, яка ґрунтується на учнівській ініціативності та самостійності у доборі текстів для читання та інтерпретації прочитаного. Під час читання учні розвивають уміння сприймати та аналізувати текст, оцінювати прочитане та перетворювати інформацію, уявляти, мислити творчо.



На думку дитячих психологів у навчальній діяльності першокласників педагоги мають приділяти значну увагу малюванню, конструюванню, ліпленню, праці, грі. Об'єднавши усі перелічені види діяльності у учнів першого класу краще розвиваються такі розумові процеси як: сприйняття, запам'ятовування, мислення.

Пізнавальна діяльність включає також процеси пам'яті. Пам'ять у шестирічок переважно мимовільна, наочно-образного характеру. Добре запам'ятовується матеріал, що викликає інтерес чи має істотне значення для дитини. Першокласники мають певний досвід довільного запам'ятовування і відтворення, набутий у життєвих ситуаціях та іграх [38, с. 17]. Саме тому, у нових підручниках з навчання грамоти так багато малюнків та містять завдання в ігровій формі.

Загальновідомо, що розвиток у школярів повноцінної навички читання не завершується під час навчання у початковій школі, а удосконалюється протягом багатьох років. Якщо проаналізувати шкільні підручники з читання для учнів 1-2 класів, можна помітити, що у змісті букварів (у добукварний і букварний періоди) представлена продуктивна система вправ і завдань на інтенсивний розвиток у дітей технічної сторони навички. У післябукварний період кількість таких завдань істотно зменшується, а в окремих підручниках, і взагалі відсутня. Натомість, перевага надається формуванню прийомів розуміння прочитаного (на матеріалі зв'язних текстів). Такий підхід до розподілу і систематизації змісту навчального матеріалу, на наш погляд, може бути доцільно виправданим у ситуаціях, коли у переважної більшості дітей класу на достатньому рівні сформована техніка читання [41, с. 43].

У сучасному світі існує широкий вибір видань букварів, які є невід'ємним помічником у вивченні навичок читання. Майже у кожного видавництва є свій варіант букваря, які мають яскраві обкладинки та наповнений цікавим для першокласника зміст, сторінки якого ведуть у чарівну країну пізнання букв, складів, наголосів та речень. Грамотно

обравши буквар – це гарант вчителя, що молодший школяр навчиться читати та буде любити цей процес.

Сторінки сучасного букваря чудово ілюстровані кольоровими малюнками, саме вони роблять навчання грамоті більш запам'ятовуючим. Матеріал в ньому має доступну форму для дітей шестирічного віку, цікавий, розширює та доповнює друковані тексти. У зв'язку з тим, що дитина цього віку не може довгий час зосереджувати увагу на навчальних об'єктах, в підручниках для 1 класу присутні елементи ігрової діяльності.

Аналізуючи зміст підручника авторів М. Вашуленко, О. Вашуленко «Українська мова. Буквар» для 1 класу закладів загальної середньої освіти (2 частина), 2018 [11], ми бачимо, що його головним завданням є засвоєння обов'язкових результатів навчання, сформованість уміння самостійно здобувати знання і творчо застосовувати їх на практиці. Гортаючи підручник, можна сказати, що головною метою авторів було зробити уроки навчання грамоти цікавими, виховувати бажання вчитися, отримувати знання через ігрові методи навчання. Зазначимо, що враховано вікові, фізіологічні та психологічні вимоги до навчальної літератури та принципи дидактики, це і наочність, і доступність, і емоційність. Основною ідеєю підручника є: розвиток усного і писемного мовлення учнів, уміння застосовувати її у спілкуванні.

Переглядаючи уроки навчання грамоти у початковій школі, на прикладі змісту підручника «Українська мова. Буквар» за редакцією М.Вашуленко [11], можна сказати, що ігрові методи роботи як засіб залучення першокласників до читацької діяльності відображено у кожному розділі, так наприклад, на ст. 35, читаючи текст, першокласники, продовжують речення замість крапок. На ст. 38, учням, автор підручника, пропонує пограти в гру «Яка? Яке? Який?» (Рис. 2.3).

Це наш клас. У нас уроки.  
 — Познайомтесь, це музичний інструмент —  
 гуцульські мелодійні цимбали.  
 Це урок ... .  
 — Струнко! На старт! Увага! Марш!  
 Це урок ... .  
 — Візьміть пензлики й акварелі, можна також  
 олівці. Розгорніть альбоми.  
 Це урок ... .

### Гра «Яка? Яке? Який?»

Ми грались у слова — називали ознаки предметів.  
 — Паляниця яка?  
 — Смачна, пухка, духмяна.  
 — Буряк який?  
 — Буряк круглий, червоний.  
 — І ти з нами пограйся —

Рис. 2.3

На ст. 61, читаючи вірш про жирафа Л. Кондрашенко, першокласникам, пропонує М. Вашуленко, виконати вправу на читання тексту за допомогою ігрового методу (Рис. 2.4).

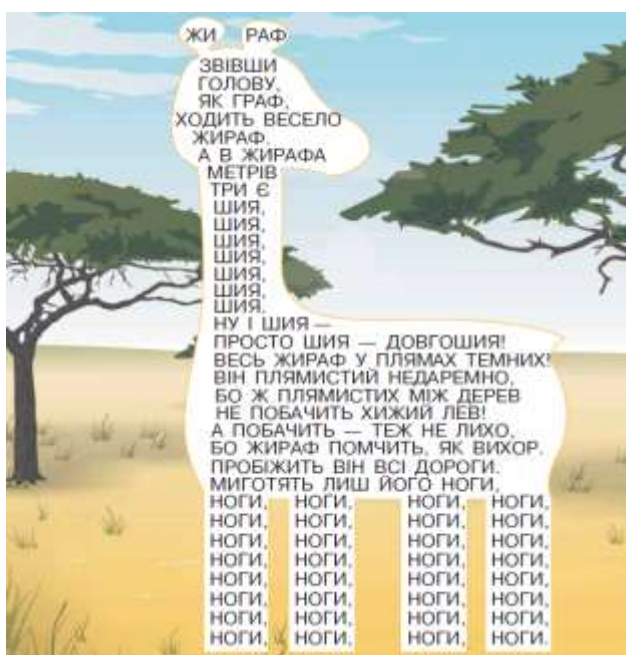
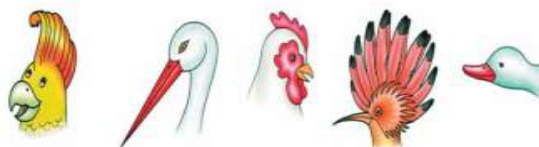


Рис. 2.4. Вірш про жирафа.

На ст. 67, до вірша Г. Бойко «Горобець», учні виконують ігрове завдання за допомогою малюнків «Назви, де чий дзьоб» (Рис. 2.5).

### Назви, де чий дзьоб.



Грицько Бойко

#### ГОРОБЕЦЬ

Дзьобнув хлібця горобець,  
дзьоб обтер об стовбурець.  
Барабольки подзьобав,  
по бруківці пострибав.



Рис. 2.5. Вірш «Горобець»

Вивчаючи апостроф на стор 72-73, автори пропонують цікаві ігрові завдання, які поєднані з вивченням вірша напам'ять та назв пальців. Це обвести олівцем свою руку і порівняти її з руками інших учнів у класі (Рис. 2.6). Така захоплива гра сподобається усім учням класу.

Прочитайте вірш. Вивчіть його напам'ять і позмагайтеся у промовлянні перед класом.

*Наталія Туркіна*

Маю десять пальців я,  
всі вони — немов сім'я!  
Разом ліплять і малюють,  
і готують, і майструють.  
Ось такі от молодці  
пальчики мої ось ці.

72

Спробуй створити своїми руками.

Проведи дослідження.

1. Візьми чистий аркуш паперу та олівець.
2. Поклади на нього свою руку та обведи олівцем.
3. А тепер порівняй її з руками інших учнів у класі.

Чи помічав ти, що пальці руки різні за розміром? Кожний із них ще й має своє ім'я.

**ПАЛЬЧИКИ**

Якось мізинчик, найменший з братів,  
порахувати всі пальці хотів:  
— Перший — великий, а це — вказівний,  
третій — середній, а ти хто такий?  
Як тебе звати, пальчику дивний?  
— Я — твій сусід, тож зовусь — підмізнийний.  
Радий мізинчик:  
— Одна ми сім'я, у кожного є своє місце й ім'я!

Покажи на своїй руці кожний палець і назви його ім'я. Підлиши на малюнку всі свої пальчики.

73

Рис.2.6

Учні молодшого шкільного віку люблять рольові ігри, інсценування. Тому автори пропонують учням підготувати сценку за віршем зі стор 76-79 «Буква «Я»» (Рис. 2.7).

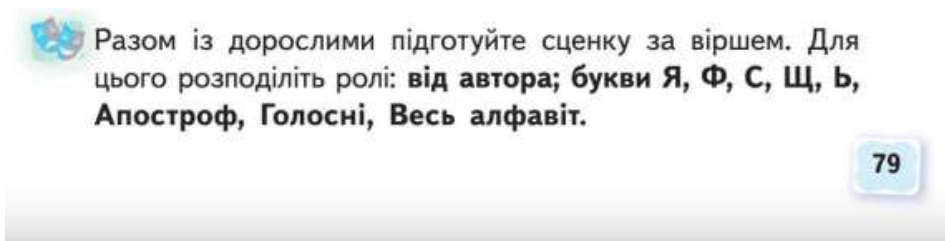


Рис. 2.7

Багато цікавих завдань з елементами гри у розгадуванні загадок. Так, на стор. 80 учням пропонують прочитати і підібрати малюнок з відгадкою (Рис. 2.8).



Рис. 2.8

До розділу «Читаю і слухаю дитячі пісні» на стор 83 запрошують учнів поєднатися в групи та заспівати пісню (Рис. 2.9).

*Українська народна пісня*  
**ВИЙДИ, ВИЙДИ, СОНЕЧКО**

Вийди, вийди, сонечко,  
на дідове полечко,  
на бабине зіллячко,  
на наше подвір'ячко.  
На весняні квіточки,  
на маленькі діточки.  
Там вони граються,  
тебе дожидаються.



- Відшукай у вірші слова, які звучать ніжно. Прочитай їх.
- Об'єднайтесь у групи. Заспівайте пісню.
- Вивчи напам'ять пісню, яка тобі найбільше сподобалася.

83

*Рис. 2.9*

На стор 87, до розділу «Читаю українські народні казки», молодші школярі, виконують ігрове завдання до казки «Рукавичка»: «Хто в рукавичці?» (Рис. 2.10).



*Рис. 2.10. Завдання «Хто в рукавиці»*

На ст.90, до розділу «Читаю вірші про пори року», учні, читаючи вірш Ф.Петрова «Від зими і до зими», повинні скласти розповідь про пори року за малюнком (Рис. 2.11).

Федір Петров

ВІД ЗИМИ І ДО ЗИМИ

**Січень** січе,  
**лютий** лютує,  
**березень** плаче,  
**квітень** квітує.

**Серпень** чудовий  
 булки дарує.  
**Вересень** трусить  
 груші в садочку.



Рис. 2.11. Завдання про пори року

Хочу відмітити те, що в даному букварі для сучасних дітей, запропоновані ігри з QR-кодами, які ведуть у світ прослуховування аудіо файлів, які містять тексти для слухання. Це навчить сприймати і розуміти усне мовлення. Для слухання подається і вірші, і оповідання, і казки, і пісні (Рис. 2.12).

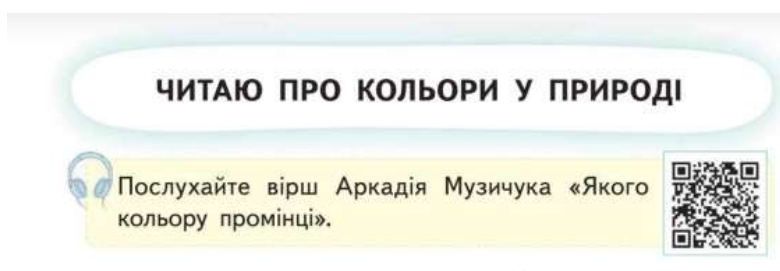


Рис. 2.12

Правильно обраний підручник для учнів-першокласників - це формування якісних характеристик навичок читання, таких як: правильність,

швидкість, усвідомленість, виразність. Через ігрові методи навчання можна досягти успіху в читанні.

Якщо вчитель використовує ігрові моменти на уроках, це робить процес навчання цікавим та веселим, створює у дітей бадьорий настрій, що робить легким засвоєння навчального матеріалу.

## **2.2. Вивчення передового педагогічного досвіду**

Звертаючись до практичного досвіду вчителів, зазначимо про те, що саме використання ігрових методів роботи на уроках навчання грамоти, в процесі навчальних занять молодших школярів, активізують інтерес до рідного слова, сприяють наповненню словникового запасу дітей та запам'ятовуванню ними норм і правил літературної вимови і письма, а отже залучають першокласників до читацької діяльності.

Так, на думку вчителя I категорії Паніної Ольги Миколаївни (Криворізької гімназії №27), ігрові методи роботи в початковій школі використовуються в різних формах. Це можуть бути вікторини, різні турніри, загадки, кросворди, філворди, ребуси, настільні ігри.

Під час використання на уроках навчання грамоти ігрових методів роботи з першокласниками, вчителю початкових класів, слід дотримуватись таких вимог:

- завдання гри за змістом має збігатись з навчальним (ігровою є тільки форма його подачі);
- зміст гри повинен бути зрозумілим для кожного учня;
- дидактичний матеріал за типом використання повинен бути простим та зрозумілим;
- підсумок гри має бути чітким, справедливим;



- роль ігрового матеріалу варто знижувати, якщо діти оволоділи основними способами навчальної діяльності і сформували стійкий пізнавальний інтерес до неї.

Вчитель вважає, що важливим та ефективним є застосування рольових ігор на заняттях навчання грамоти – це гра-драматизація, ігри-інсценізації, театралізовані ігри. Разом з дітьми розігрують в особах літературні твори із збереженням послідовності епізодів. Такі ігри допомагають усвідомити ідею, його художню цінність, вчить дітей виражати свої почуття. Це забезпечує краще розуміння літературного твору.

В своїй роботі часто використовує метод «Передбачення», де за малюнком або за назвою твору дітям пропонується передбачити, про що саме буде текст. Учні висловлюють припущення, доводять, чому вони так вирішили. Такий метод активує читацьку діяльність, стимулює до роздумів, розвиває зв'язне мовлення (Рис 2.13).



*Рис. 2.13. Метод «Передбачення»*

Киричок Вікторія Вікторівна, вчитель другої категорії (Криворізької гімназії №27), широко впроваджує ігрові методи роботи на уроках навчання грамоти, щоб зацікавити учнів, активізувати пізнавальний інтерес до читацької діяльності.

На уроках для розвитку читацької діяльності Вікторія Вікторівна приділяє увагу роботі над оповіданнями, де на початку опрацювання звертає увагу на малюнок до нього. Малюнок – чудовий спосіб наочності, яку можна підлаштувати під будь-яку навчальну тему. До роботи з однією

світлиною застосовує метод «Входження в картину». Учням пропонується подивитися на світлину та уявити, що ви знаходитеся прямо у вирі подій. До чого можна торкнутися, яке воно на дотик, прислухатися уважно, що можна почути.

На думку Ясногор Марини Олександрівни, вчителя I категорії, (Криворізької гімназії №27), що вдало використовувати на уроках навчання грамоти режисерські ігри, які змушує учнів говорити, виконувати різноманітні дії. Учасники заздалегідь продумують сценарій, в основу якого можуть бути покладені епізоди із знайомих казок, оповідань або власного життя. Учні вчаться діяти відповідно до взятої на себе ролі, наділяють їх літературними або уявними ознаками. Тому, педагог, органічно впроваджує в структуру уроків елементи режисерської гри.

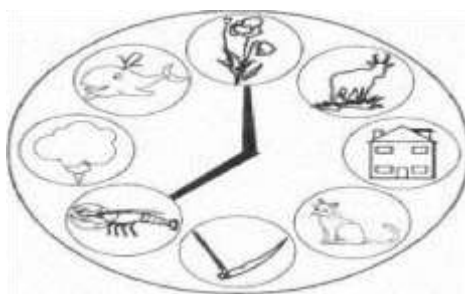
Плотнікова Віта Валеріївна, вчитель II категорії, (Криворізької гімназії №27), пропонує використання ігрових методів роботи на уроках навчання грамоти, як засобу активізації психічних процесів: сприймання, мислення, пам'яті. На думку педагога, саме такі методи роботи ефективно залучають першокласників до читацької діяльності. Наприклад:

Доберіть із довідки потрібні слова, щоб заповнити клітинки кросворда (Рис. 2.14). Запишіть їх.



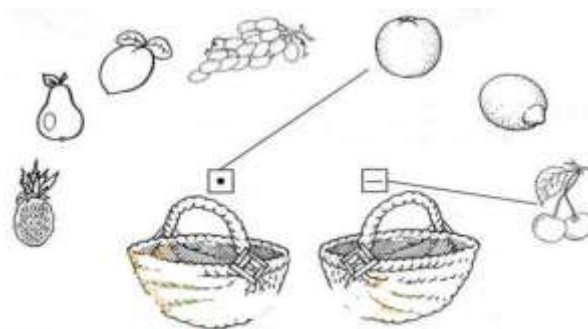
Рис. 2.14. Гра «Кросворд»

Знайди слова, які відрізняються одним звуком. По краю круга розміщені предметні малюнки. В центрі круга 2 рухомі стрілки. Учень вибирає предмет, називає його, шукає «пару» і пояснює відмінності у звучанні слова (Рис. 2.15).



*Рис. 2.15. Гра «Знайди пару»*

За зразком у кошик з відповідною позначкою, потрібно зібрати слова, що починаються з голосного звука, а в другий, що починаються з приголосного (Рис. 2.16.)



*Рис. 2.16. Гра «Збери кошик»*

Навчання грамоти – безумовна частка мовно-літературної освітньої галузі, що містить комплексні підготовчі частини до вивчення української мови та літературного читання. На мою думку, успішність підготовки до формування читацьких компетентностей у процесі навчання грамоти залежить від організації навчально-виховної діяльності учнів та методів подання навчального матеріалу.

### 2.3. Дослідно-експериментальна програма з розвитку читацької діяльності першокласників на уроках навчання грамоти засобами ігрових методів роботи

З метою перевірки ефективності розвитку читацької діяльності першокласників на уроках навчання грамоти засобами ігрових методів роботи здійснилося впровадження їх у навчальний процес Криворізької гімназії №27 Криворізької міської ради протягом 2022-2023 рр., яка передбачає встановлення рівня розвитку читацької діяльності першокласників на уроках навчання грамоти. У педагогічному експерименті були задіяні два класи: 1-А – 20 учнів і 1-Б – 22 учня.

Експериментальне дослідження складається з трьох етапів: констатувальний, формувальний, контрольний. Кожен з яких має свої завдання, мету та зміст роботи (Табл. 2.1.).

Таблиця 2.1.

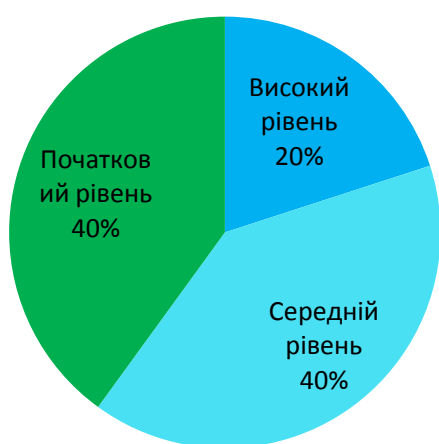
#### Етапи експериментального дослідження

Назва етапу	Мета і завдання етапу	Зміст роботи
Констатувальний	Визначити наявний рівень знань, умінь та навичок читацької діяльності першокласників.	Провести розроблені методики для діагностування.
Формувальний	Порівняти звичайне проведення уроків з розвитку читацької діяльності з уроками експериментальної програми.	Впровадження розробленої нами експериментальної програми на розвиток читацької діяльності першокласників засобами ігрових методів роботи.
Контрольний	Зіставлення отриманих результатів із результатами констатувального етапу та на основі їх зробити загальні висновки.	Здійснення повторної діагностичної роботи на основі одержаних результатів на розвиток ігрових методів роботи.

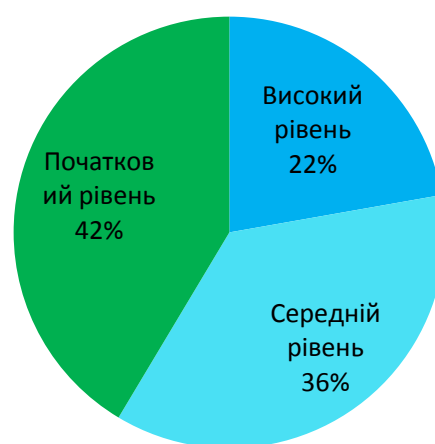
**Констатувальний етап.** На даному етапі перевірили та оцінили наявний рівень читацької діяльності першокласників.

Щоб визначити кількісний показник навички читання, вчителем було проведено поточна перевірка уміння читати текст. Перевірка має діагностичний характер з метою визначення сформованості уміння читати за способом читання (складами, цілими словами). Перевіркою було встановлено три рівні розвитку: в 1-А класі (20 учнів) – 20% учнів мають високий рівень; 40% учнів середнього рівня; 40% учнів початкового рівня. В 1-Б класі (22 учня) – 22% високий рівень навички читання, ці діти читають цілими словами без помилок; 36% середній рівень, діти читають складами; 41% початковий рівень, діти не читають. Як ми бачимо рівень читання у обох класах майже однакова (Діаграма 1).

1-А клас.



1-Б клас.



Діаграма 1. Рівень сформованості навички читання учнів 1-х класів

Щоб дослідити рівень розвитку читацької діяльності першокласників, учням обох класів було запропоновано прочитати текст «Вишня» за К. Михалициною на стор. 44 підручника «Буквар» 1 кл., авторів М. Вашуленко, О. Вашуленко. Після прочитаного кожен учень отримав

запитання за його змістом і кількома варіантами відповідей на кожен з них, серед яких треба обрати правильну відповідь (Додаток А).

Поточна перевірка проводиться з метою визначення формування в учнів уміння читати й розуміти прочитане; визначення рівня сприймання першокласниками відповідного мовного матеріалу, виокремлення певної мовної одиниці з-поміж інших, розуміння фактичного змісту тексту.

За результатами виконання учнями завдань, вчителем було здійснено оцінювання за критеріями «правильно» (високий рівень 9-12б), «частково правильно» (середній рівень 5-8б), «неправильно» (початковий рівень 0-4б).

Якість виконання учнями завдань ми відобразили в порівняльній таблиці (Табл.2.2.).

*Таблиця 2.2.*

Порівняльна таблиця якості виконання завдань

Якість виконання завдань	Рівень знань	1-А клас		1-Б клас	
		к-ть	%	к-ть	%
Правильно	Високий рівень	4	20	4	18
Частково правильно	Середній рівень	11	55	9	41
Неправильно	Початковий рівень	5	25	9	41

Аналізуючи таблицю можна сказати наступне.

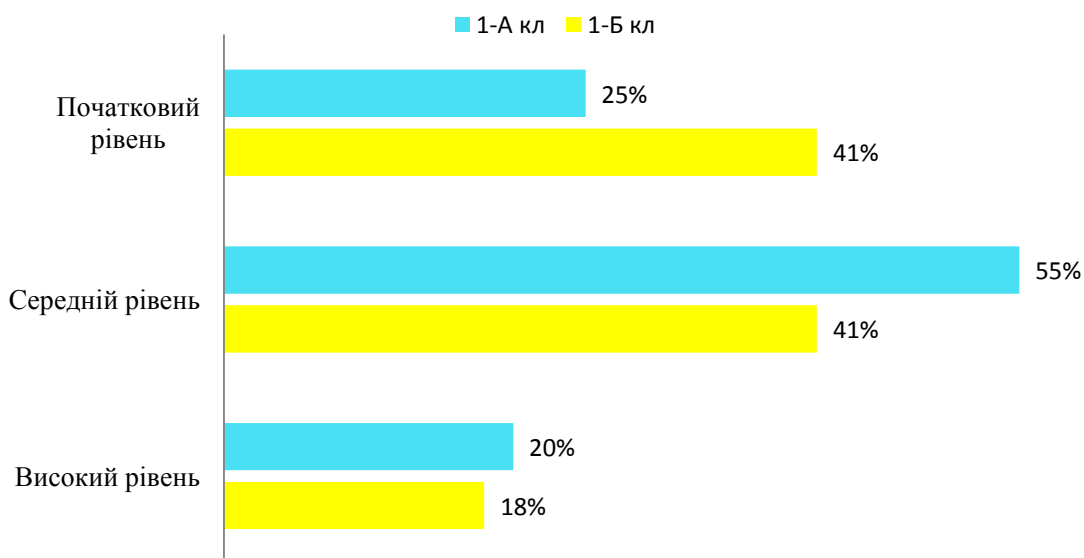
4 учні 1-А та 1-Б класу правильно виконали запропоновані завдання, що складає 20 і 18% відповідно; ці учні прийшли до школи підготовленими та володіють високим рівнем знань.

Частково правильно виконали завдання в 1-А класі 55% учнів, а це більша частина класу; в 1-Б класі - 41% учнів, що складає меншу частину класу. Ці учні володіють середнім рівнем знань, потребують більше часу на виконання та допомоги у виконанні завдань. Таким дітям потрібно більше

приділяти уваги при пояснюванні навчального матеріалу. Якщо цим учням збільшити кількість тренувальних вправ – результат буде вище.

Початковий рівень мають 25% учнів у 1-А класі, 41% учнів у 1-Б класі. Учні мають труднощі у навчанні. У цих учнів не достатньо сформовані навички читання. Їм важко сприймати текст і правильно розуміти прочитане. Такі учні важко включаються у роботу, відсутні бажання та інтерес до навчання.

Рівень розвитку читацької діяльності на констатувальному етапі зображено в діаграмі нижче (Діаграма 2).



*Діаграма 2. Рівень розвитку читацької діяльності учнів.*

Порівнюючи результати оцінювання поточних перевірних завдань учнів досліджуваних класів, звертаємо увагу на початковий рівень. Так як в 1-Б класі (41%) учнів з низьким рівнем більша, ніж у 1-А (25%), то доцільно визначити 1-Б клас експериментальним, а 1-А контрольним класом.

**Формувальний етап.** Головна мета даного етапу – розвиток читацької діяльності першокласників на уроках навчання грамоти засобами ігрових методів роботи. Завдання: впровадження в освітній процес навчання грамоти 1-Б класу експериментальної програми з використанням засобів

ігрових методів роботи; порівняти звичайне проведення уроків з розвитку читацької діяльності з уроками експериментальної програми.

Для учнів експериментального класу нами була розроблена експериментальна програма, в яку було включено 7 уроків щодо розвитку читацької діяльності із використанням ігрових методів роботи. Завдання до теми 7-ми уроків відповідали календарно-тематичному плану за програмою О. Савченко та підручнику автора М. Вашуленко «Українська мова. Буквар.», 2018 року. До програми увійшли такі теми уроків (Табл.2.3.):

*Таблиця 2.3.*

Теми уроків експериментальної програми

№ уроку	Тема уроку
1	Закріплення звукових значень букви «є». Звуковий аналіз слів. Скоромовка. Опрацювання казки «Як білка і заєць одне одного не впізнали».
2	Відпрацювання зливої вимови звуків [дз], [дз ']. Опрацювання вірша Грицька Бойка «Горобець» та оповідання «Лісовий майстер» (за Ю. Старостенком).
3	Закріплення звукових значень вивчених букв. Опрацювання тексту «Дзюдо».
4	Закріплення звукових значень вивчених букв. Опрацювання тексту «Як ми виграли комп'ютер». Робота з дитячою книгою.
5	Читаю авторську казку. О. Зубер «Як заєць сон шукав». Робота з дитячою книгою.
6	Читаю оповідання про дітей. Н. Вернигора «Моє місто». «Несправжня вулиця» (за О. Кротюк).
7	Читаю про домашніх тварин. «Передумала» (за О.Кротюк). «Гарно всім» (за Н. Марченко).

У контрольному 1-А класі уроки навчання грамоти проводилися у традиційній формі, як і до дослідно-експериментальної роботи. В експериментальному 1-Б класі включили у проведення уроків навчання грамоти ігрові завдання, вправи та дидактичні ігри, що сприяють формуванню розвитку читацької діяльності (Додаток Б).



**Контрольний етап** експериментального дослідження був спрямований на зіставлення отриманих результатів із результатами констатувального етапу. На основі їх зробити загальні висновки.

#### **2.4. Результати дослідно-експериментальної перевірки**

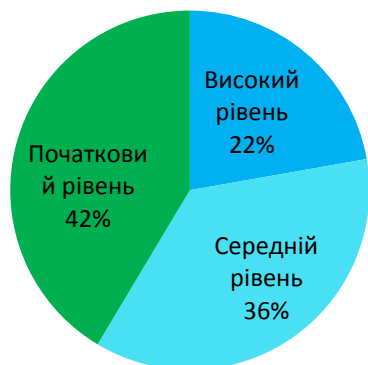
З метою визначення ефективності запропонованих нами ігрових методів, які були введені у навчальний процес навчання грамоти 1-Б класу, нами було проведено контрольну перевірку рівня розвитку читацької діяльності в експериментальному та контрольному класах. Перевірка здійснювалася методом порівняння результативності набутих навиків читацької діяльності першокласників.

Для цього учням контрольного 1-А класу та експериментального 1-Б класу було запропоновано прочитати текст для визначення сформованості вміння читати та розуміння прочитаного (Додаток В). Перевірялися такі вміння: спосіб, правильність, виразність, швидкість читання.

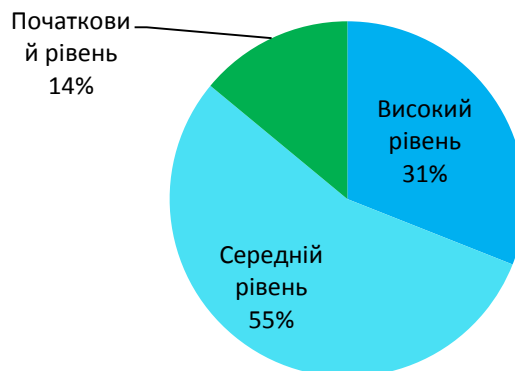
Порівнюючи результати експериментального 1-Б класу на початку експерименту та після (Діаграма 3), можна з впевненістю сказати, що учні покращили результати вміння читати. Так:

- високий рівень сформованості навички читання збільшився на 9% (було 22%, стало 31%);
- середній рівень сформованості навички читання збільшився на 19% (було 36%, стало 55%);
- початковий рівень знизився на 28% (було 42%, стало 14%).

**Рівень сформованості навички читання учнів 1-Б класу на початку експерименту.**



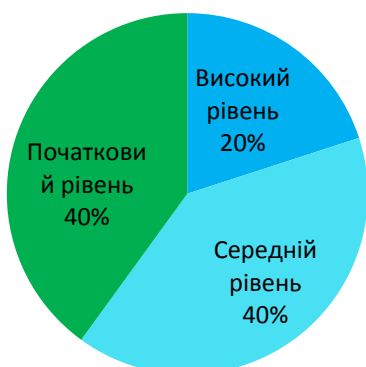
**Рівень сформованості навички читання учнів 1-Б класу після експерименту.**



*Діаграма 3. Рівень сформованості навички читання учнів 1-Б класу на початку та після експерименту*

Порівнюючи рівень сформованості навички читання у контрольному класі до та після експерименту (Діаграма 4), спостерігаємо незначну динаміку змін. А саме: без змін залишився високий рівень навички читати - 20%; середній рівень збільшився на 5% (було 40%, стало 45%); початковий рівень зменшився на 5% (було 40%, стало 35%).

**Рівень сформованості навички читання учнів 1-А класу на початку експерименту.**



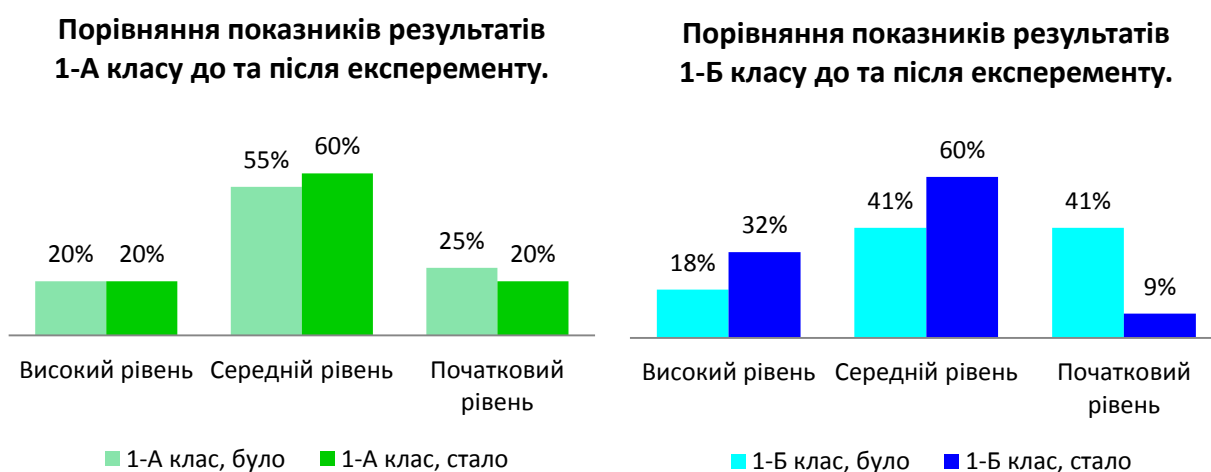
**Рівень сформованості навички читання учнів 1-А класу після експерименту.**



*Діаграма 4. Рівень сформованості навички читання учнів 1-А класу на початку та після експерименту*

Наступним завданням для досліджуваних класів було з'ясувати сформованість уміння читати і розуміти прочитаний текст. Тому, учням було запропоновано прочитати текст «Білка» і дати відповіді на запитання (Додаток Г).

Під час перевірки читацьких вмінь першокласників, тобто вміння читати незнайомий текст та розуміння прочитаного, аналізуючи відповіді на питання до тексту, можна зробити висновок, що діти мають позитивну динаміку, яку можна прослідкувати у нижченаведеній діаграмі (Діаграма 5).



*Діаграма 5. Показники результатів 1-х класів до та після експерименту*

Кількісні показники високого рівня сформованості збільшилися на 14% у 1-Б класі, а у 1-А класі зміни не відбулися. Середній рівень навичок читання першокласників експериментального класу збільшився на 19%, у контрольному класі відбулися невеликі покращення на 5%; початковий рівень в 1-Б класі значно змінився на краще(32%) та в 1-А класі зменшився на 5%.

Аналіз результатів формувального етапу показує, що у першокласників контрольного класу з традиційним викладанням яскраво виражених змін не відбулося. Результати читацької діяльності учнів

експериментального класу значною мірою підвищилися завдяки ігровим підходам у навчанні першокласників.

Вищезазначений аналіз доводить, що ігрові методи, які були присутні на кожному уроці навчання грамоти, мають ефективність та доцільність їх використання в освітньому процесі молодших школярів.

Отже, отримані результати дослідження під час експериментальної роботи свідчать, що мету досягнуто, завдання виконано, висунуту гіпотезу підтверджено.

## ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

У ході нашого дослідження було проаналізовано чинні програми та підручник «Буквар», вивчено передовий педагогічний досвід, впроваджено дослідно-експериментальну програму з розвитку читацької діяльності першокласників на уроках навчання грамоти засобами ігрових методів роботи та визначено результати дослідно-експериментальної перевірки.

Можна сказати, що з появою нової української школи, активно впроваджуються ігрові методи у процес навчання. Це великий крок у покращенні ефективності освітнього процесу.

Аналізуючи програми, підручники та досвід учителів, можна зазначити важливість формування читацької діяльності засобами ігрових методів роботи. Ці методи підвищують якість і ефективність читання. Так, в Концепції Нової української школи зазначено перший цикл – адаптовано-ігровий, тому і навчаються діти через діяльність. В Державному стандарті це визначення прав дитини на навчання через діяльність, зокрема гру.

Щоб зацікавити учнів до читацької діяльності, дарувати позитивні емоції, автори сучасних підручників розробили безліч цікавих ігрових завдань, які першокласники із задоволенням їх виконують.

Аналіз результатів експерименту дає підстави стверджувати, що в експериментальному класі відбулося зростання рівня читацької діяльності, що здійснений експеримент сприяв покращенню працездатності.

Дослідження ефективності розвитку читацької діяльності першокласників на уроках навчання грамоти засобами ігрових методів роботи показав, що даний метод сприяє активізації пізнавальної діяльності, учні, які навчаються граючись, опановують навички читання швидше, мають вищу результативність, опановують навчальний матеріал із зацікавленістю.

## ВИСНОВКИ

Отже, перед новою українською початковою школою стоїть завдання максимально розкрити і розвинути потенціал кожної особистості молодшого школяра, формування прагнення учнів до самовдосконалення, самовизначення та самореалізації.

Читацька діяльність – запорука успішності учнів, яка є фундаментом у формуванні першокласників навички читання, уміння сприймати, відтворювати, розуміти, аналізувати тексти різних видів, застосовуючи теоретико-літературні знання; обґрунтувати свою відповідь на уроці; відбирати потрібну інформацію та опрацьовувати її для вирішення навчально-пізнавальних завдань, створювати власні висловлювання за змістом прочитаного.

Проаналізувавши державні документи, чинні програми, а також підручники «Українська мова. Буквар» за редакцією сучасних авторів, ми з'ясували, що читацькій діяльності, приділена значна увага, на сучасному етапі вона визначена пріоритетним складником читацької компетентності, яка формується на уроках мовно-літературної освітньої галузі (І циклу) безпосередньо засобами ігрових методів роботи. Щоб уроки навчання грамоти проходили цікавими та виховували бажання вчитися, автори сучасних букварів наповнили зміст елементами ігрової діяльності.

Вивчаючи передовий педагогічний досвід вчителів-практиків, можна зробити висновок, що ігрові методи в початковій школі активно використовуються на уроках навчання грамоти. Найчастіше педагоги впроваджують на уроках рольові ігри – це драматизація, інсценізація, театралізовані ігри або їх епізоди. Такий урок дарує учням почуття радощів, захоплення. Всі вчителі зазначають, що саме в грі народжується бажання вчитися, гра активізує інтерес до навчання, гра допомагає першокласникам швидше та якісно опанувати вміння читати.

Дані, які ми отримали на констатувальному етапі показали рівень розвитку читацької діяльності 1-Б класу на високому рівні 18%, на середньому рівні 41%, на початковому рівні 41%. Як ми бачимо переважає середній та початковий рівень. На формувальному етапі була розроблена та впроваджена експериментальна програма, в яку було включено 7 уроків щодо розвитку читацької діяльності. До кожного уроку були складені завдання та вправи з використанням ігрових методів роботи. Контрольний етап експерименту показав, що експериментальна програма з розвитку читацької діяльності на уроках навчання грамоти засобами ігрових методів роботи можна вважати ефективною, так як в учнів експериментального класу високий рівень підвищився на 14%, кількість учнів із середнім рівнем збільшилася на 19% та показники початкового рівня знизились на 32%.

Отже, є беззаперечною, ефективність розвитку читацької діяльності першокласників на уроках навчання грамоти засобами ігрових методів роботи: адже учні з використанням «ігрових» матеріалів читають легше, веселіше, значно продуктивніше, що є передумовою розвитку умінь сприймати та аналізувати текст, перетворювати інформацію, уявляти, мислити творчо відповідно до змістової лінії «Читаємо» типових освітніх програм нової української школи.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алєндарь Н. Застосування ігрових технологій на уроках у початкових класах. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лєсі Українки. 2017. URL: [https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13776/1/%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%8C\\_21-25.pdf](https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13776/1/%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%8C_21-25.pdf)
2. Андрощук О. В. Роль гри у розвитку творчих здібностей старших дошкільників. Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент, 2014. №16.
3. Артюхова О. В., Марковська А. В., Ганніченко Т. А. Дидактичні ігри як засіб розвитку пізнавальної активності здобувачів вищої освіти. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2940/1/didaktichn%D1%96%20%D1%96gri.pdf>
4. Аханова А. Ігрова діяльність як засіб успішної адаптації першокласників до умов навчання у початковій школі. Педагогічний часопис Волині, 2018. № 2. С. 16-21.
5. Бібїк Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.
6. Бойко Г. М. Комплексна гра як засіб організації дитячих колективів молодших школярів у просторі Нової української школи / Поч. навчання та виховання : наук.-метод. журн.ал, 2020. № 10/12. С. 3-43.
7. Бондаренко О. А. Формування читацької компетентності молодших школярів. Початкова школа, 2014. № 5. С. 6-8.
8. Боярова Л. М. Психолого-педагогічні ігри для молодших школярів. Поч. навчання та виховання : наук.-метод. журн., 2020. N 7/9. С. 65-70.
9. Вашуленко М. С. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Літера ЛТД, 2011. 364 с.



10. Вашуленко М. С. Нова українська школа : методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. К. : Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.
11. Вашуленко М. С., Вашуленко О. В. Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2 / К. : Видавничий дім «Освіта», 2018. 112 с.
12. Вашуленко М. С., Вашуленко О. В. Уроки навчання грамоти за Букварем: метод. посіб. / К. : Видавничий дім «Освіта», 2019. 256 с.
13. Вашуленко О. В. Зміст і структура читацької компетентності молодшого школяра. Компетентнісні засади змісту освіти в 11-річній школі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28-29 березня 2013 року / Ред. кол.: Федоренко О. А., Єрмаков І. Г. (науковий редактор), Ратушна А. М. – К.: Оберіг, 2013. С. 202-206.
14. Вашуленко О.В. Мовленнєва складова у структурі читацької компетентності молодшого школяра. Початкова школа, 2011. № 12. С. 16-22.
15. Вашуленко О.В. Організація навчання грамоти першокласників (читання) на засадах компетентнісного підходу. Початкова освіта: портрет випускника початкової школи, розроблений відповідно до структури освітніх результатів на компетентнісній основі; методичні рекомендації МОН України щодо організації навчально-виховного процесу в 2017/2018 навчальному році; методичні коментарі провідних науковців щодо впровадження ідей Нової української школи; оновлені на компетентнісній основі критерії оцінювання. – К. : УОВЦ «Оріон», 2017. 21-28 с.
16. Вашуленко О.В. Типи і структура уроків навчання грамоти (читання). Початкова школа. 2014, № 12. С. 5-10.
17. Вашуленко О.В. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. Початкова школа, 2011. № 1. С. 48-50.

18. Вашуленко О. Формування комунікативно-мовленнєвих умінь молодших школярів на уроках літературного читання. Початкова школа, 2017. № 8. С. 20–24.
19. Волошина Г. Формування читацької самостійності молодших школярів засобами дитячої художньої книжки. Проблеми підготовки сучасного вчителя №1 (27) (2023). С. 61-67.
20. Ворожейкіна О. М. 100 цікавих ідей для проведення уроку Харків: Основа, 2011. С. 287.
21. Всеосвіта – національна освітня спільнота. URL : <https://vseosvita.ua/> (дата звернення: 14.03.2023).
22. Гіч Г. Методика навчання читанню Якова Чепіги і читацька діяльність учнів нової української школи. URL : <https://navchajus-navchaju-nshih-mozello.com/blog/params/post/2101843/page>
23. Гордієнко Т.В., Демченко Н.М. Початкова освіта: історія, проблеми, перспективи. Збірник матеріалів II-ї П65 Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, Ніжин, 2021. С. 199.
24. Громик Є. Гра - найсерйозніша справа. Початкова школа. 2010. №7. С. 41-43.
25. Державний стандарт початкової освіти (затверджений 21 лютого 2018 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення: 21.05.2023).
26. Джежелей О.В., Ємець А.А. Позакласне читання. 1-4 класи: методичні поради, розробки уроків. Харків: Вид. група «Основа», 2007. 176 с.
27. Джежелей О. В., Ємець А. А., Коваленко О. М., Класна бібліотека. Робота з дитячою книжкою. 1 клас. Методичний посібник, 2019. 38 с.
28. Дзятківська Г. Ігрові технології навчання в початковій школі: особливості використання. Магістерський науковий вісник, 2015. №23. С.141-146.
29. Дослідження щодо готовності педагогічних працівників до реалізації Концепції Нової української школи. Аналітична довідка. МОІН України ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2019. С. 69.

30. Захарчук Г. Читання «від тексту до букви» – природній спосіб навчання читати. Львів, 2010. 20 с.
31. Ігнатенко Н.В. Психологічна характеристика тексту й проблеми його розуміння. URL : [https://library.udpu.edu.ua/library\\_files/psuh\\_pedagog\\_prob1\\_silsk\\_shkolu/6/visnu\\_k\\_19.pdf](https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/6/visnu_k_19.pdf) (дата звернення: 15.03.2023).
32. Качак Т. Б. Літературна освіта молодших школярів: Навчально – методичний посібник. Івано-Франківськ, 2017. 44 с.
33. Кирилюк К. В. Ігрові технології молодших школярів. Електронний ресурс/Всеосвіта. 2018. 5 квіт. URL: <https://vseosvita.ua/library/igrovi-tehnologii-molodsih-skolariv-10293.html> (дата звернення: 5.09.2023).
34. Кірик М. Навчання грамоти: якій методиці надати перевагу? Особливості традиційних та нетрадиційних підходів до формування навичок читання і письма. Учитель початкової школи. 2018. №9. С. 13.
35. Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. Методика читання: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2008. 280 с.
36. Кодлюк Я. П. Ідеї суб'єктності молодшого школяра в навчальній діяльності у педагогічному досвіді В. О. Сухомлинського. Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Педагогічні науки, 2018. № 171. 63-67 с. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP\\_meta&C21COM=S&2\\_S21P03=FILA=&2\\_S21STR=Nz\\_p\\_2018\\_171\\_13](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nz_p_2018_171_13) (дата звернення: 15.03.2023).
37. Концепція Нової української школи. 2016. 40 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 20.03.2023).
38. Копосов П. Г. Нова українська школа: дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1-2 класів: навч.-метод. посіб. Харків : Фабула, 2021. 160 с.

39. Кравчук Л.В. Читання з розумінням як складова читацької компетентності молодшого школяра. III Всеукраїнська наук.-практ. інтернет-конф. «Компетентнісне спрямування дошкільної та початкової освіти в умовах Нової української школи». Київ, 2020. С. 4.
40. Кудикіна Н.В. Інтерактивні форми і методи навчання української мови в початкових класах шкіл із російською мовою викладання: теорія і методика/науково-методичний посібник. К. : Видавничий дім «Сам», 2017. 128 с.
41. Мартиненко В.О. Індивідуальний підхід до формування і розвитку навички читання молодших школярів:методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 104 с.
42. Мартиненко В.О. Структура і зміст читацької компетентності молодших школярів. Збірник наукових праць: Педагогічна освіта: теорія і практика. Вип. XV. Кам'янець-Подільський, 2013. С. 145-151.
43. Мартиненко В.О. Формування читацької компетентності молодших школярів. Українська література, 2013. №4. С. 5-8.
44. Мартиненко В.О. Читацька діяльність молодших школярів: сучасні тенденції розвитку. Початкова школа, 2017. №8. С.16-20.
45. Мачинська Н. Оприск М. Теоретичні аспекти використання ігрових технологій на уроках в початковій школі. Молодий вчений, 2019. №10. С. 229-232.
46. Мельничук А. Дидактичні ігри як засіб адаптації шестирічної дитини до навчання та виховання. 2009. №16. С. 2-6.
47. Міненко Л. Підлужна Г. Методика викладання української мови в початкових класах. Частина 1. Навчання грамоти. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. 52 с.
48. Молнар Т. Діяльнісний підхід до організації навчального процесу в початковій школі. Молодь і ринок, 2016. №1. С. 76-79.
49. Науменко В. Оволодіння читацькою компетенцією. Початкова освіта, 2012. №3. С. 40-42.

50. Освітній портал Супер Урок-UA. URL: <https://super.urok-ua.com/> (дата звернення: 4.09.2023).
51. Початкова освіта: Методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко); методичні коментарі провідних науковців Інституту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей Нової української школи в початковій освіті. К. : УОВЦ «Оріон», 2018. 160 с.
52. Путій Т. Формування читацької компетентності учнів інформаційного суспільства. Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах, 2017. Вип. 52. С.245-252.
53. Рома О. Підготовка вчителів початкової школи в системі післядипломної освіти до реалізації ігрових методів навчання засобами LEGO. Запоріжжя, 2020. С. 20.
54. Руденко С. Особливості формування читацької компетентності молодших школярів. URL: <https://genezum.org/library/osoblyvosti-formuvannya-chytackoi-kompetentnosti-molodshyh-shkolyariv> (дата звернення: 10.03.2023).
55. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручник. К. : Грамота, 2012. 504 с.
56. Савченко О. Я. Методика читання у початкових класах : пос. для вчителя. Київ : Освіта, 2007. 334 с.
57. Савченко О. Я., Бібік Н. М., Мартиненко В. О., Цимбалару А. Д., та ін.; Організаційні форми навчання у початковій школі. Педагогічна думка, Київ. 2017. 423 с.
58. Садкіна В.І. Усвідомлене читання — SKILLS на все життя. Харків : Вид. група «Основа», 2020. 96 с.
59. Скоблікова О. В. Навчальне видання «Формування літературної компетентності учнів початкових класів». Х. : Вид. група «Основа», 2014. 112 с.

60. Скрипник І. А. Формування читацької самостійності здобувачів початкової освіти засобами уроків літературного читання. Ізмаїл, 2023. С.81.
61. Старагіна І. П., Терещенко В. М., Панченков А. О. Нова українська школа: розвиток читацької компетентності в учнів початкової школи в системі інтегрованого навчання : навчально-методичний посібник. Харків : Соняшник, 2020. 176 с.
62. Студентські ініціативи : теорія і практика початкової освіти : матеріали II науково-практичної інтернет-конференції студентів факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди (12 травня 2021 р., м. Харків) / за заг. ред. д-ра пед. наук, проф. В. В. Ушмарової. Харків, 2021. С. 70.
63. Типова освітня програма початкової освіти розроблена під керівництвом О.Я.Савченко. 2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf>
64. Типова освітня програма початкової освіти розроблена під керівництвом Р.Б.Шияна. 2022 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf>
65. Ткачук Г. П. Методика позакласного читання у початкових класах: Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2010. С. 264.
66. Ткачук Г. П. Читання-розгляд як системний метод формування культури читацької діяльності учня. Початкова школа, 2009. С. 7 –10.
67. Труднощі опанування навички читання: вправи для виявлення і подолання. Методичні рекомендації з виправлення недоліків читання, 2016. 77 с.
68. Трунова В. Формування читацьких інтересів дітей на перших етапах початкової шкільної освіти. Науковий вісник. 2018. №39. С.98-106. URL :

<http://nv.idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/05/%D0%A2%D1%80%D1%83%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%92.pdf>

69. Трунова В. Формування читацької самостійності на уроках позакласного читання в початковій школі. Педагогічний альманах № 41, 2019. С. 56-64.

70. Український освітній онлайн-портал для вчителів «На Урок». URL : <https://naurok.com.ua/> (дата звернення: 9.09.2023).

71. Утянська Т.С. Формування і розвиток читацьких компетентностей школярів. Шкільний бібліотекар, 2012. -№13. С. 20-22.

72. Фасоля А. Читацька компетентність: що формуємо, що і як перевіряємо й оцінюємо. Диво слово, 2017. №9. С.8-15. URL : <https://dyvoslovo.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/2-0917.pdf>

73. Федоренко Ю. П. Сутність читацької діяльності в початковій школі. Збірник наукових праць. Педагогічні науки, 2013. № 63. С. 147-152. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn\\_2013\\_63\\_31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2013_63_31)

74. Федорчук В.В. Педагогічні технології в початковій школі. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2014. С. 268.

75. Хорошковська О. Формування умінь мовленнєвої діяльності (аудіювання й говоріння) в учнів початкових класів на уроках української мови як державної. Початкова школа, 2011. № 12. 12-16 с.

76. Щербан Т.Д. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції. Мукачево, 2022. С. 402.

77. Шуляр В.І. Модель компетенцій учня-читача в системі літературної освіти. URL : <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/monograf/49/23.pdf> (дата звернення 4.10.2023).

78. Як засвоїти знання в дії. Застосування діяльнісного підходу в навчанні. Видавництво педагогічної преси та літератури. Шкільний світ. URL : <https://osvita.ua/2018/09/66191/> (дата звернення 4.06.2023).

79. Янкович О. І., Кузьма І. І. Освітні технології у початковій школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль: ТНПУ ім. Володимира Гнатюка, 2018. 266 с.

80. Яценко Т. Підручник літератури як засіб розвитку самостійної читацької діяльності учнів у реаліях Нової української школи. Проблеми сучасного підручника, 2021. № 27 С. 299-307.

81. Яценко Т. О. Розвиток читацької компетентності учнів ліцею у контексті нової парадигми шкільної літературної освіти. Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка : зб. наук. пр. Старобільськ, 2019. №3. 194-202 с.



## ДОДАТКИ

### Додаток А

#### Завдання для визначення рівня розвитку читацької діяльності першокласників



За Катериною  
Михалициною

#### ВИШНЯ

Повертався соловейко  
з вирію до рідного краю.  
І побачив унизу поміж  
хмарами садок.

«Ось у цьому саду буде мій дім!» — подумав соловейко.

Слустився. Сів на гілку відпочити. Прочистив горлечко і запитав:

— Здрастуй, дерево! Як тебе звать?

— Я — вишня.

— А я — соловейко. Розкажи про себе, будь ласка, — попросив соловейко.

— Навесні я зацвітаю. Маю китиці з ніжного цвіту. Потім на мені виростають гладенькі листочки, а по краях — як пилочка. Вони темно-зелені.

А влітку я стаю справжньою красунею, бо вся в червоних ягідках! Бабуся з дівчинкою збирають ягідки, а потім дякують за смачні вареники.

— Цікаво! Цікаво! А птахи на тобі живуть?

— Такого не пригадаю. Хіба надокучливі шпаки ягідки крадуть.

● Що вишня розповіла соловейку про себе?

Тестові питання до тексту «Вишня».

1. **З вирію до рідного краю повернувся:**
  - а) соловейко;
  - б) шпак.
2. **Вирішив соловейко жити у:**
  - а) саду;
  - б) лісі.
3. **З ким зустрівся соловейко?**
  - а) зі сливою;
  - б) з вишнею.
4. **Яке ввічливе слово вжив соловейко під час зустрічі?**
  - а) добрий день;
  - б) здрастуй.
5. **Якого кольору ягоди на вишні?**
  - а) червоного;
  - б) жовтого.
6. **Бабуся з дівчинкою збирають смачні ягоди, а потім дякують за смачні:**
  - а) вареники;
  - б) пиріжки.
7. **Які птахи живуть на вишні?**
  - а) ворони;
  - б) шпаки.

## Додаток Б

Уроки експериментальної програми, щодо розвитку читацької діяльності із використанням ігрових методів роботи.

### Урок 1.

**Тема:** Закріплення звукових значень букви «Є». Звуковий аналіз слів.  
**Скороговорка. Опрацювання казки «Як білка і заєць одне одного не впізнали».**

**Мета:** ознайомити учнів із казкою «Як білка і заєць одне одного не впізнали»; формувати вміння правильно, виразно, свідомо читати, давати повні відповіді на запитання, розвивати увагу та спостережливість; виховувати бажання вчитись.

**Обладнання:** Українська мова. Буквар: підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. /М.С.Вашуленко, О.В.Вашуленко.- К.: Видавничий дім «Освіта», 2018. - 112 с; картки із завданнями; мультимедійна дошка, презентація.

**Тип уроку:** урок вивчення нового матеріалу.

### Хід уроку

#### I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

*Організація класу*

#### II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Вправи з читання. Читання слів.

Слова з равликом прочитай повільно, а слова з ракеткою – швидко.



має  
мос  
мис  
віє  
вис  
чус  
рис  
шис



твос  
свос  
грає  
двоє  
трое  
знає  
вміє

Встав пропущену букву Є, прочитай слова.

Євген	...вгеній	...вгенівна
...вгенко	... вгенія	...вропа

Вправа «Хорове читання».

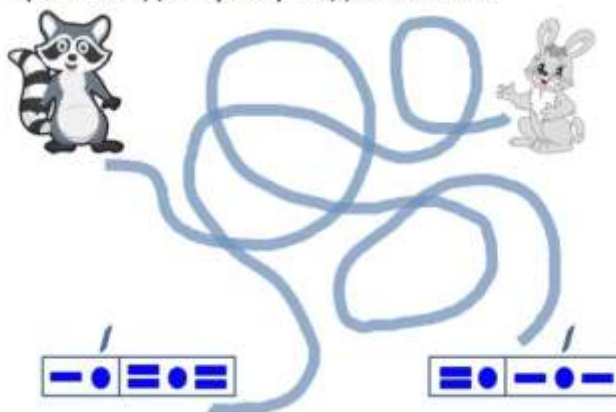
Вправа «Хорове читання» з доповненням слів.

Є — нікуди не вті....  
 Є — про звірів ще не зн.....  
 Є — боятися не вм....  
 Є — завжди всьому ра....  
 Гляне звір на букву «Є»  
 і забуде про своє.



Вправа. Зробити звукову модель слів: енот, заєць. Перевірити за допомогою гри.

Гра «Знайди звукову модель слова».



Робота із скоромовкою.

Читання скоромовки вчителем.

Завдання. Згадайте, що поклав у торбинку Єнот?



Читання скоромовки учнями.

Розучування скоромовки



*Анатолій Валецький*

Хитрий єнот  
забіг у город.  
Поцупив квасольку,  
горох, барабольку.  
Поклав у торбину  
буряк, капустину,  
морквину, насіння, часник —  
та й швидко до лісу утік.



47

**Вивчення нового матеріалу.**

Опрацювання казки «Як білка і заєць одне одного не впізнали».

Прочитайте заголовок, як ви гадаєте, про що йтиметься у тексті? (гра «Передбачення»).

Читання казки вчителем.

Читання учнями самостійно.

Гра «Так чи ні».

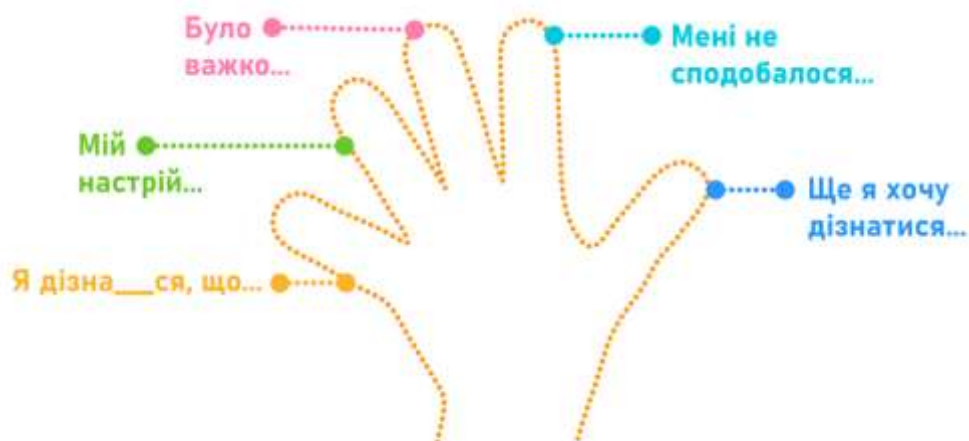
	✓	✗
Казка про сірого вовка?	●	●
Казка про білку і зайця?	●	●
Білка і заєць познайомилися восени?	●	●
Білка і заєць познайомилися влітку?	●	●
Прийшла осінь і випав сніг?	●	●
Гніздо білки знаходилося високо на дереві?	●	●
Заєць сховався під хмизом?	●	●
Заєць був сірим, а став білим?	●	●
Влітку білка була руденькою, а взимку сірою?	●	●

Переказ казки за малюнками.



**III. Заклучна частина.**

**Рефлексія уроку.**



## Урок 2.

**Тема:** Відпрацювання зливої вимови звуків [дз], [дз']. Опрацювання віршів, тексту.

**Мета:** за допомогою ігрових методів роботи навчити учнів правильно вимовляти звуки [дз], [дз'], формувати навички читати слова з буквосполученням дз; розвивати мислення, мовлення учнів; виховувати інтерес до читацької діяльності.

**Обладнання:** Українська мова. Буквар: підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. /М.С.Вашуленко, О.В.Вашуленко.- К.: Видавничий дім «Освіта», 2018. - 112 с.; зошити, ілюстративний та роздатковий матеріал, кольорові олівці та фломастери.

**Тип уроку:** урок вивчення нового матеріалу.

### Хід уроку

#### I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

*Організація класу*

#### II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

*Робота над скоромовкою.*

«Дзень-дзелень!», —

Дзвонив раз дзвін —

Дзеленчав до дзиги він.

Дзига дзвін не помічала,

Перед дзеркалом дзижчала.

— Який звук зустрічається найчастіше?

— Які слова запам'ятали із ним?

**Вивчення нового матеріалу**

*«Квест-дослідження». Спостереження за вимовою звука.*

*Слухання вірша Грицька Бойка*

Вовчик Лисичці хотів догодити,

Вирішив горобчика зловити.

Дзьобнув хлібця горобець, —

Дзьоб обтер об стовбурець.  
 Барабольки подзьобав  
 По бруківці пострибав.

*Грицько Бойко*

### ГОРОБЕЦЬ

Дзьобнув хлібця горобець,  
 дзьоб обтер об стовбурець.  
 Барабольки подзьобав,  
 по бруківці пострибав.



### ***Метод «Нашіптування»***

Учитель учневі на вушко говорить про те, що буквосполучення *дз* позначає один звук [дз]. Учні по черзі нашіптують одне одному. Після завершення хтось озвучує почуте.

— Викладіть із цеглинок звукові схеми слів «*дзьоб*» і «*дзига*».

#### **2) Читання складів.**

Завдання від дзвоників. Учні читають прямі склади.

#### **3) Вправи з читання. Читання слів.**

— Прочитайте слова, що містять один склад.

— А тепер — два склади.

— Прочитайте слова, що містять три склади.

— У яких перший склад наголошений; другий склад наголошений; останній склад наголошений.

#### **4) Гра «Назви слово».**

Гладка, блискуча скляна чи металева поверхня, що точно відображає предмети, які перед нею знаходяться. (*Дзеркало.*)



Глиняна або металева посудина з високою, розширеною доверху шийкою і широкою опуклою частиною внизу для води, квасу, узвару, молока тощо.

(Дзбан.)

Невеликий предмет найчастіше круглої форми, що пришивають на одяг для застібки чи прикраси. (Гудзик.)



### **Метод «Сторітеллінг»**

Складіть маленьку розповідь, але таку, щоб у ній обов'язково були слова «дзига», «гудзик», «дзвінок» і «дзеркало».

### **5) Гра «Назви, де чий дзьоб»**

Цілий день працюю в гаї,  
Діловито дзьобом б'ю,  
Я не цвяхи забиваю,  
Я комашок дістаю. (Дятел.)

— Загадку ви відгадали. А чи зможете впізнати, де чий дзьоб?

— Я вам даю підказочку: відгадайте ви загадочки та дізнаєтеся, де чий дзьоб.

Як веселка, кольорова,

Має здібності до мови.

Слово пташці цій скажіть —

Вона його повторить вмить. (Пануга.)

Довгонога, чорно-біла,

У гніздо на хату сіла.

Довгим дзьобом, знай туркоче,

### **Назви, де чий дзьоб.**



Ніби щось сказати хоче.

Де ж це ти була?

— Далеко!

— Як зовуть тебе? (*Лелека.*)

Ходить птаха по подвір'ю:

Гребінець, бородка, пір'я.

А якщо сіда в гніздечко

— Нам несе вона яєчко. (*Курка.*)

Чуєм, птах цей прилетів.

Руду шапочку надів

І у дудку дме щосили,

Наче його попросили.

Од-уд-уд! Од-уд-уд!

Капустянок знищу пуд! (*Одуд.*)

В неї ноги — наче ласти,

Дзьоб плескатий, червонястий,

— Кря-кря-кря, — пливе по річці,

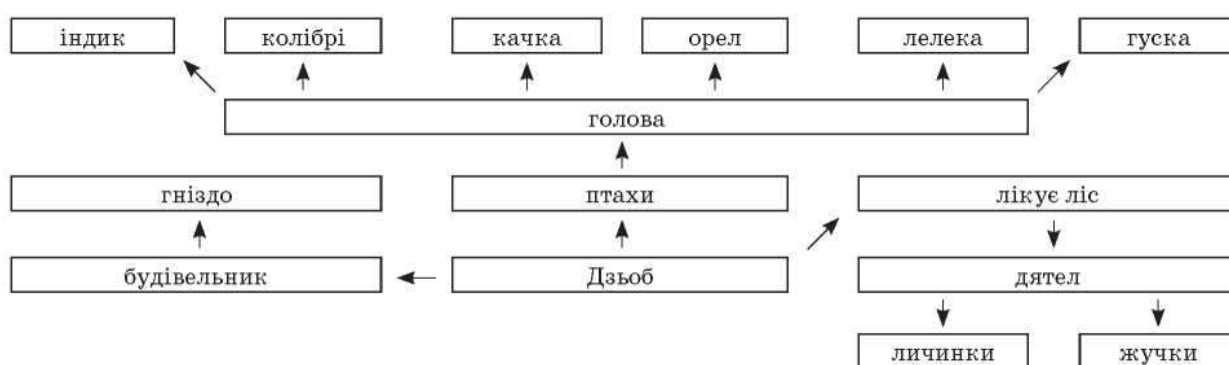
Їсть зерно, скубе травичку...

Ви вгадали цю босячку?

Хто це, діти? Звісно... (*качка.*)

— Учні, проведімо дослідження! У кого на малюнку найдовший дзьоб? А в кого найкоротший?

### Метод «Класстер»



***Метод «Входження у малюнок»***

— Увійдіть у малюнок і станьте біля дятла. Що ви відчуваєте?

— Чи доводилося вам бачити, як дятел лікує дерева? Як стукає по стовбуру?

— Який дзьоб у дятла? Що він ним видзьобував? Що роблять птахи в лісі?



Рис. 2.29

***Релаксаційна вправа «Птахи»***

Учні рухаються, імітуючи політ птахів.

**III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА.**

***Рефлексійна вправа «Скриньки»***



— Які враження від уроку ви покладете у скриньку радості?

— А які — у скриньку подиву? у скриньку суму?

### Урок 3.

**Тема:** Закріплення звукових значень вивчених букв. Опрацювання тексту «Дзюдо».

**Мета:** закріплювати вміння читати текст із вивченими буквами, відповідати на запитання за змістом прочитаного; розвивати вміння зв'язно висловлюватися; виховувати любов до спорту.

**Обладнання:** Українська мова. Буквар: підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. /М.С.Вашуленко, О.В.Вашуленко.- К.: Видавничий дім «Освіта», 2018. - 112 с.; картки із завданнями, мультимедійна дошка, презентація.

**Тип уроку:** урок вивчення нового матеріалу.

#### Хід уроку

#### I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

*Організація класу*

#### II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

**Завдання:** відгадай загадки.

Про які малюнки ці загадки?

Який є,  
таким покаже  
і без слів  
про все розкаже.

Росту я в полі,  
струнка, як тополя.  
Хто качани мої збирає,  
узимку клопоту не має.



**Вивчення нового матеріалу.**

Завдання. З'єднай малюнок з відповідною назвою спорту.

З'єднай малюнок з відповідною назвою спорту.



Досліджуємо слово «Дзюдо».

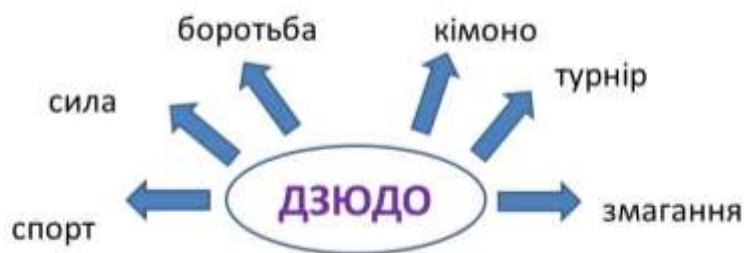
*Дзюдо* - "шлях беззбройної боротьби" - японське бойове мистецтво і вид спорту, що виникло на основі джиу-джитсу.

Кімоно – одяг для дзюдо. Переважно білого кольору, але буває і синього.

Вправа «Асоціація».

Назвати слова, які асоціюються зі словом «Дзюдо».

Вправа «Асоціація».



**Робота над текстом «Дзюдо».**

Вправа «Передбачення». Прочитайте заголовок та зробіть передбачення щодо змісту тексту. Про що може розповідатися в тексті з таким заголовком?

Читання тексту вчителем.

Читання учнями.

Завдання. Переплутані слова у реченнях поставити на свої місця.

У суботу Наталочка поверталася із тренування і зустріла	бойове мистецтво і вид спорту
Саме зараз набирають нову групу	Георгій Зантарая
Дзюдо — це японське	розвиває швидкість, силу, гнучкість, витривалість
Дзюдо навчає захищатися	Дарина Білодід
За кольором поясів можна визначити	рівень майстерності дзюдоїста
Український дзюдоїст — це	однокласника Назарчика
Чемпіонка Європи —	дзюдоїстів

Робота в групах з використанням «Ромашки Блума».

**Просте.** Про що йдеться у тексті?  
**Уточнювальне.** Я можу помилитися, але, здається, в тексті йдеться про дзюдо?  
**Пояснювальне.** Хто прославив українське дзюдо?  
**Творче.** Що б ви зобразили на своєму малюнку про дзюдо?  
**Оцінювальне.** Чому корисно займатися дзюдо?  
**Практичне.** Кому б ви порадили займатися цим видом спорту?

Робота в групах з використанням «Ромашки Блума»



**III. Заклучна частина.**

**Рефлексія.**

На уроці я дізнався/дізналася ...

Сьогодні на уроці я сумував ...

Хочу більше дізнатися ...

## Урок 4.

**Тема:** Закріплення звукових значень вивчених букв. Опрацювання тексту «Як ми виграли комп'ютер».

**Мета:** закріплювати навички вимови і читання слів з апострофом; розвивати пізнавальну активність, мовлення учнів; розвивати вміння зв'язно висловлюватися; розширення словникового запасу.

**Обладнання:** Українська мова. Буквар: підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. /М.С.Вашуленко, О.В.Вашуленко.- К.: Видавничий дім «Освіта», 2018. - 112 с.; картки із завданнями; мультимедійна дошка, презентація.

**Тип уроку:** урок вивчення нового матеріалу.

### Хід уроку

#### I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

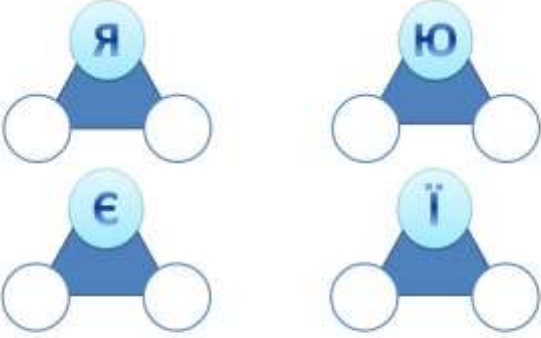
Організація класу.

#### II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Пригадай, які букви позначають два звуки?

Завдання. Добери до букв Я, Ю, Є, Ї звуки, які їх позначають.

Добери до букв Я, Ю, Є, Ї звуки, які їх позначають.



[йа], [йу], [йе], [йї].

Вправа на розвиток навичок читання. Прочитаємо разом.



Гра «Відгадай слово за описом».

1. Кілобайти, гігабайти,  
Папки, файли, блоги, сайти...  
Знань чимало різних має,  
Цілий світ про нього знає.  
Може він порахувати,  
Може він пісні співати,  
Малювати і писати,  
Помилки перевіряти.  
Може він листа прийняти,  
З другом швидко нас зв'язати,  
Він багато чого може  
І завжди нам допоможе! (Комп'ютер)

2. Він доставить вчасно все,  
З дому не виходь,  
Листа чи піцу принесе,  
А може й квіти хоть.  
Замов для інших подарунків,  
Він доставить той пакунок. (Кур'єр)  
Досліджуємо слово «Кур'єр».



*Кур'єр* — людина, компанія або транспортний засіб, наймані для доставки повідомлень, листів, іншої кореспонденції, а також невеликих предметів.

**Робота над текстом «Як ми виграли комп'ютер».**

Вправа «Передбачення». Завдання: прочитайте заголовок та зробіть за ним передбачення щодо змісту тексту.

Читання тексту вчителем. Читання учнями.

Завдання «Доповни речення».

**Завдання «Доповни речення».**

Одного дня клас був запрошений до ....	Мар'янка та Дем'яно
Діти виступали в передачі ....	комп'ютер
Ведучий запропонував взяти участь у ...	газети
У конкурсі взяло участь ...	телестудії
Переможцями стали ...	«Телеранок»
Головним призом був...	комп'ютер
Переможці давали інтерв'ю для...	інформації
У п'ятницю кур'єр приніс у школу...	п'ятеро учнів
Діти разом із Софією Лук'янівною збираються перед монітором для перегляду...	телеконкурс «Як ми знаємо комп'ютер»

Гра «Склади сенкан».

**Вправа «Склади сенкан».**

<b>Комп'ютер</b> 1 – один іменник (тема)
<b>Красивий, великий</b> 2 – два прикметники (опис теми)
<b>Навчає, обчислює, допомагає</b> 3 – три дієслова (дії, пов'язані з темою)
<b>Комп'ютер обчислює приклади з математики.</b> 4 – фраза з чотирьох слів (речення)
<b>Математик</b> 5 – одне слово (викривок, синонім).



### III. Заключна частина

#### Рефлексія уроку.



#### Урок 5.

**Тема:** Читаю авторську казку О. Зубер «Як заєць сон шукав».

**Мета:** учити орієнтуватися у тексті, аналізувати й виділяти головне в творі, оцінювати вчинки дійових осіб; розвивати мовлення, критичне мислення; виховувати любов до книги.

**Обладнання:** Українська мова. Буквар: підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. /М.С.Вашуленко, О.В.Вашуленко.- К.: Видавничий дім «Освіта», 2018. - 112 с.; картки із завданнями; мультимедійна дошка, презентація.

**Тип уроку:** урок вивчення нового матеріалу.

#### Хід уроку

#### I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Організація класу.

#### II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Відгадай загадку.

Влітку сіренький,

А взимку біленький,  
 Довгі вуха має,  
 Швидко стрибає. (Зайчик.)  
 Хоч не шию я ніколи, та голок в мене доволі. (Їжачок.)  
 Уночі гуляє,  
 А вдень спочиває,  
 Має круглі очі,  
 Бачить серед ночі. (Сова).

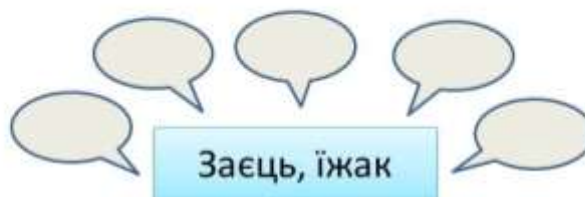
### Гра «Збери слово».

Із запропонованих слів, виділити останню та з них склади слово.

Кожної, вуж, сестра, вдень, рахунок – їжак.

### Гра «Згадай казку».

Пригадайте, в яких казках зустрічаються герої  
 заєць та їжак?



### **Робота над казкою «Як заєць сон шукав».**

#### Гра «Склади речення».

ЯКЗАЄЦЬСОНШУКАВ

Прочитайте заголовок і перегляньте малюнок. Що зображено на ньому? Як ви вважаєте, про що буде казка.

«Метод передбачень».

#### Читання казки вчителем.

#### Читання учнів «ланцюжком».

#### Гра «Пошук»

Завдання:

1. Знайдіть і прочитайте початок історії.
2. Знайдіть прочитане місце, де зайчик шукав сон. Прочитайте.

3. Знайдіть місце в тексті, до кого він звернувся за порадою. Прочитайте.

4. Знайдіть і прочитайте місце, де зайчик заснув.

Метод: «Тонкі і товсті запитання».

*«Тонкі» запитання:*

- Хто не міг заснути?
- З ким зустрівся зайчик?
- Чим закінчилася казка?

*«Товсті» запитання:*

- Чому зайчик не міг заснути?
- Як допомогла сова зайчикові?
- Що було б, якби зайчик не зміг знайти сон?

Гра «Який? Яка? Яке?».

Охарактеризуйте героїв казки.



Гра «Дочитай речення»

Сидить під ялинкою....

Де ж ти сон загубив?....

Позаглядав він під ялинкою...

Пішов Зайчик до старої сосни...

Бачу, бачу!...

А вранці розплющив очі....

Гра «На сцені»

Інсценізація учнями казки «Як заєць сон шукав».

Підсумок.

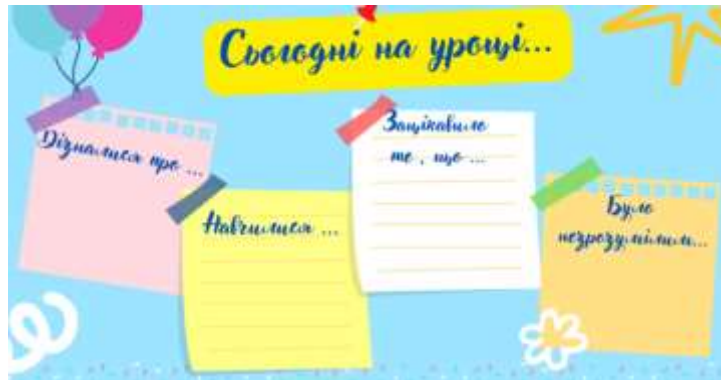
Яку казку читали? Назвіть головних героїв.

Давайте подумаємо, як по-іншому могла закінчитися ця казка?

Кожна казка читається з якоюсь метою. Як ви вважаєте, чи дала вам знання ця казка?

### III. Заключна частина

#### Рефлексія уроку



#### Урок 6.

**Тема:** Читаю оповідання про дітей. Н. Вернигора «Моє місто». «Несправжня вулиця» (за О. Кротюк).

**Мета:** розвиток виразного та свідомого читання; пізнавальні інтереси, уміння порівнювати, аналізувати, збагачувати словниковий запас учнів; виховувати культуру поведінки, вміння берегти навколишнє середовище, дотримуватися чистоти; правильно інтонувати речення, у кінці яких стоїть знак запитання. Вирізняти у структурі тексту заголовки, пояснювати зв'язок заголовка зі змістом тексту. Виявляти розуміння фактичного змісту невеликого за обсягом прозового твору, називати персонажів, відтворювати послідовність подій, відповідає на запитання по змісту твору. Висловлювати власне ставлення до прочитаного (до вчинків персонажів).

**Обладнання:** Українська мова. Буквар: підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. /М.С.Вашуленко, О.В.Вашуленко.- К.:

Видавничий дім «Освіта», 2018. - 112 с.; картки із завданнями; мультимедійна дошка, презентація, гра вікторина у вигляді презентації.

**Тип уроку:** урок вивчення нового матеріалу.

### Хід уроку

#### I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Організація класу.

#### II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Ребус-гра.



Гра «Фантазії».

Як називається місто, в якому ти живеш? Пофантазуй і скажи, яким ти бачиш своє місто в майбутньому.



Опрацювання вірша Ніни Вернигори «Моє місто».



Послухайте вірш Ніни Вернигори «Моє місто».



Які слова вірша свідчать про те, що автор дуже любить своє місто?

Робота над текстом за Оксаною Кротюк «Несправжня вулиця».

### Вправа «Передбачення».

Розгляньте малюнок та прочитайте заголовок. Зробіть передбачення за ним.

Хто зображений на малюнку, що відбувається?



### Читання тексту вчителем.

### Читання тексту учнями ланцюжком.

Обговорення:

Чому дідусь не впізнав на малюнку своєї вулиці?

Які правила поведінки на вулиці порушили діти?

Чи можуть папірці прикрасити вулицю?

### Робота в групах.

### Гра вікторина.



### Гра-обговорення «Як ти вважаєш...».

Чого навчає нас це оповідання?

Чого ми не повинні робити?

Що стане з нашим містом, країною, планетою, якщо ми всі будемо кидати сміття на вулиці?

### Робота з прислів'ям.

Добери продовження до прислів'я і прочитай його.

Чисто не там де прибирають,	Менше сміття -	Не плюй у криницю,
доведеться води напитися.	краще життя.	а там, де не сміять.

### Вправа «Сенкан».

Кожній групі пропонується скласти «Сенкан».

<b>Вулиця</b>
іменник
<b>велика, центральна, зелена</b>
прикметники
<b>знаходиться, простягається, центральна</b>
дієслова
<b>Вулиця – джерело небезпеки.</b>
Речення від іменника
<b>Дотримуйся правил дорожнього руху</b>
висновок

### **III. Заключна частина**

#### **Рефлексія.**





## Урок 7.

**Тема:** Читаю про домашніх тварин. «Передумала» (за О.Кротюк). «Гарно всім» (за Н. Марченко).

**Мета:** розширити знання учнів про хатніх улюбленців; розвивати спостережливість, допитливість, творчу уяву, мислення, зв'язне мовлення; збагачувати словниковий запас; прищеплювати любов до хатніх тварин. Виховувати відповідальність за тих тварин, життя яких залежить від уваги і догляду за ними з боку людини.

**Обладнання:** Українська мова. Буквар: підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. /М.С.Вашуленко, О.В.Вашуленко.- К.: Видавничий дім «Освіта», 2018. - 112 с.; картки із завданнями; мультимедійна дошка, презентація.

**Тип уроку:** комбінований.

### Хід уроку

#### I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Організація класу.

#### II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Ребус-гра.

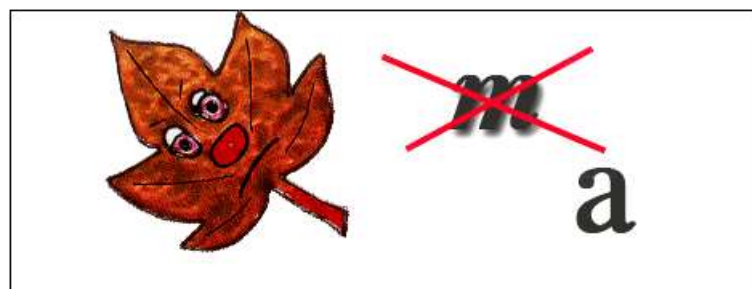
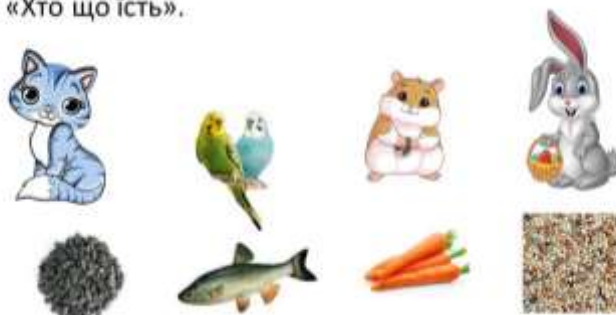


Рис. 2.45

Гра «Хто що їсть».



### Робота в групах.

Придумайте свою казку за ланцюжком, герой якої буде домашня тваринка.

#### Ланцюжок казки.



### **Робота над оповіданням «Передумала».**

Розглянемо малюнок. Як називається магазин на малюнку? Що відбувається?

### Читання оповідання вчителем.

#### Тонкі та товсті запитання.

<p><b>Тонкі запитання:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Яка назва твору?</li> <li>- Хто є головним героєм твору?</li> <li>- Мартуся до магазину прийшла з дідусем?</li> <li>- Чи хотіла дівчинка придбати черепаху?</li> <li>- Хто вів бесіду з дівчинкою?</li> <li>- Настрій у дівчинки спочатку був хорошим ?</li> <li>- Мартуся була лінивою?</li> </ul>	<p><b>Товсті запитання:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Як ви вважаєте чому твір має таку назву? Чи можна змінити назву твору?</li> <li>- Чому дівчинка не купила жодної тваринки?</li> <li>- Поясніть настрій Мартусі змінився?</li> <li>- В чому різниця між домашніми і дикими тваринами?</li> <li>- Що завадило дівчинці взяти домашню тваринку?</li> <li>- Що буде, якщо дівчинка візьме собі домашнього улюбленця?</li> <li>- Поясніть чому магазин де продають тварин називається «зоомагазином»?</li> </ul>
---	--

### Робота в парах.

Учні розповідають свою історію, як у них з'явилася домашня тваринка.

### Робота над віршем «Гарно всім».

Стратегія «Входження в малюнок». Розгляньте малюнок уважно. Що ви бачите на ній? Увійдіть у малюнок і подивіться, що там відбувається.

За Наталею Марченко

ГАРНО ВСІМ

Хом'ячок живе в Тамілі.  
У Іванки — мишки білі.  
В Петруся — папужок двійко.  
Рибка золота — в Андрійка.  
Черепашка є у Гнатка.  
У Олесі — кроленятка.  
А для Яночки і Міли  
котиків батьки купили.



107

Читання вірша вчителем.

Дайте відповідь на питання

Запитання.

1. Яких тварин ви запам'ятали?
2. Хто живе у Тамілі?
3. А хто в Іванки?
4. Кого має Петрусь?
5. Яка тваринка є у Гната?
6. А хто є в Олесі?
7. Яких тваринок купили батьки для Яни та Міли?



**III. Заключна частина.**

**Рефлексія.**



**Додаток В****Текст****для визначення сформованості техніки читання****Мудра кицька.**

На столі стояв кухлик з молоком. Кицька його побачила, і схотілось їй молочка. Скочила на стіл – та до кухлика. Аж тут лихо: голова в кухлик не влазить. Так гарно молоко пахне, а язиком до нього кицька не сягне. Засмутилась вона, але ненадовго... Скоро кицька зміркувала, що їй робити. Вона почала вмочати лапку в молоко й обсмоктувати її. Умочить лапку, обсмокче з неї молоко й знов вмокає. Так і застали її над кухликом, коли вона добувала з нього молоко.

## Додаток Г

**БІЛКА**  
(Казочка)

Вовк лежав під деревом і спав. Білка стрибала по дереву і впала на вовка. Вовк прокинувся і хотів її з'їсти. Білка почала прохати: « Пусти мене!». Вовк сказав: « Добре! Я пушу тебе, тільки ти скаже мені, чого ви, білки, такі веселі? Мені завсіди нудьга, а ви все там угорі граєтесь та стрибаєте». Білка відказала: « Спершу відпусти на дерево, тоді й скажу, а то я тебе боюся». Вовк був не голодний і пустив.

Білка збігла на дерево і відтіля сказала: « Тобі тим нудьга, що ти злий. Тобі злість серце палить. А ми веселі тим, що нам ніколи не хочеться зла робити».

( 100 слів)

**Тестові завдання**

1. Хто лежав під деревом і спав?
  - а) Ведмідь;
  - б) вовк.
2. Хто стрибав по дереву і впав на вовка?
  - а) Білка;
  - б) Пташеня.
3. Яким був вовк, що відпустив білку?
  - а) Добрий;
  - б) не голодний.
4. Що змушує вовка нудьгувати?
  - а) Він злий і йому серце злість палить;
  - б) йому нічим зайнятися.

